

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Особливості кредитної політики банку в посткризовий період

Студентки 2 курсу 7м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Управління
банківським бізнесом»

(підпис студента)

Науковий керівник
канд. екон. наук

*(підпис наукового
керівника)*

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

*(підпис Гаранта
магістерської
програми)*

Сацик
Віталіна
Сергіївна

Серажим
Юліан
Віталійович

Шульга
Наталя
Петрівна

Київ 2021

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет фінансів та обліку

Кафедра банківської справи

Освітній ступінь магістр

Спеціальність 072 “Фінанси, банківська справа та страхування”

Спеціалізація Управління банківським бізнесом

Затверджую

Зав. кафедри

Шульга Наталія Петрівна,

докт.екон.наук, професор

«__» _____ 20__ р.

Завдання

на випускню кваліфікаційну роботу (проект) студентові

Сацик Віталіна Сергіївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Особливості кредитної політики банку в посткризовий період

Затверджена наказом ректора від «__» _____ 2020 р. № _____.

2. Строк здачі студентом закінченого роботи (проекту) до 22.11.2021.

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту): розкриття теоретичних і практичних положень та особливостей кредитної політики банку в посткризовий період

Об'єкт дослідження : кредитна політика банку в посткризовий період

Предмет дослідження : процес формування та реалізації кредитної політики банку в посткризовий період

4. В роботі представлено 7 таблиць, 14 рисунків та 3 формули.

Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видано	Завдання виконано

5. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за

кожним розділом)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади кредитної політики банку в посткризовий період

РОЗДІЛ 2. Аналіз кредитної політики банків України в посткризовий період

2.1. Аналіз структури та динаміки кредитного портфеля банків України в посткризовий період

2.2. Дослідження показників ефективності кредитної політики банку

РОЗДІЛ 3. Основні напрями вдосконалення кредитної політики банку в посткризовий період

3.1. Світовий досвід кредитної політики банку в посткризовий період

3.2. Напрями вдосконалення кредитної політики досліджуваного банку в посткризовий період

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

6. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	факти
1.	Узгодження плану та оформлення завдання	02.10.2020	
2.	Подання статті на кафедру	01.03.2021	
3.	Вступ. Розділ I	20.04.2021	
4.	Розділ II	22.06.2021	
5.	Розділ III. Висновки	10.09.2021	
6.	Подання роботи (всі розділи, додатки) на кафедру	12.10.2021	
7.	Попередній захист робіт	02.11.2021	
8.	Подання завершеної (переплетеної) роботи та електронної версії в ПДФ форматі	19.11.2021	

7. Дата видачі завдання «__» _____ 20__ р.

8. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)
Серажим Юліан Віталійович

9. Керівник проектної групи
Шульга Наталія Петрівна

(підпис)

10. Завдання прийняв до виконання студент
Сацик Віталіна Сергіївна

(підпис)

11. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Випускна кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретичних засад, обґрунтуванню практичних особливостей розробки та удосконаленню процесу формування кредитної політики банку в посткризовий період.

У першому розділі роботи розглянуто теоретичні засади кредитної політики банку в посткризовий період. Особливу увагу приділено механізму формування кредитної політики банку, її цілям, складовим та методам оцінки ефективності кредитної політики.

У другому розділі роботи проаналізовано структуру та динаміку кредитного портфеля банків України в посткризовий період, а саме АТ КБ «ПриватБанк», та досліджено показники ефективності кредитної політики досліджуваного банку.

У третьому розділі роботи розглянуто світовий досвід кредитної політики банку в посткризовий період та розроблено рекомендації щодо удосконалення управління кредитною політикою АТ КБ «ПриватБанку».

Практичне значення одержаних результатів у випускній кваліфікаційній роботі полягає в уточненні наукової проблеми формування теоретико-методологічних засад та науково-методичного інструментарію розробки кредитної політики банку в посткризовий період.

Магістром наведено пропозиції щодо підвищення якості та ефективності механізму розробки та формування кредитної політики банку в посткризовий період.

Застосування запропонованих рекомендацій у практичній діяльності банків сприятиме підвищенню ефективності їх кредитної політики.

Висновки, викладені в роботі, обґрунтовані шляхом проведення відповідних розрахунків та узагальнень і проілюстровані значною кількістю таблиць та рисунків.

У той же час, деякі положення випускної кваліфікаційної роботи потребують деталізації і обґрунтування основних результатів дослідження у висновках, прогнозуванні тенденцій у формуванні кредитної політики банку в посткризовий період. Однак, висловлені зауваження не знижують загальної цінності проведеного дослідження. Особливо слід відмітити логічність викладення матеріалу, обґрунтованість висновків.

Виходячи з вище зазначеного, можна вважати, що випускна кваліфікаційна робота на тему «Особливості кредитної політики банку в посткризовий період» відповідає вимогам щодо написання кваліфікаційних робіт, може бути допущена до захисту в екзаменаційній комісії.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту) _____
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист _____
(ПІБ, підпис, дата)

12. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект)
Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента _____
(прізвище, ініціали)
може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Керівник проектної групи Наталія П. Шульга
(гарант освітньої програми). _____
(підпис)

Завідувач кафедри Наталія П. Шульга _____
(підпис)

« _____ » _____ 20 _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД	6
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ УКРАЇНИ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД	20
2.1. Аналіз структури та динаміки кредитного портфеля банків України в посткризовий період	20
2.2. Дослідження показників ефективності кредитної політики банку	30
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД	38
3.1. Світовий досвід кредитної політики банку в посткризовий період ...	38
3.2. Напрями вдосконалення кредитної політики АТ КБ «ПриватБанк» в посткризовий період	47
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Однією з особливостей, що відрізняють банки від підприємств реального сектору економіки, є оперування залученими коштами з метою їх надання у тимчасове користування іншим суб'єктам господарювання під визначений процент. Наведені процеси пов'язані зі специфікою роботи банків як своєрідних механізмів з перерозподілу коштів, що визначає їх високу вразливість до ризику незбалансованої рентабельності, а отже, й необхідність управління ефективністю кредитної діяльності. Тому забезпечити ефективний процес здійснення кредитної діяльності можна лише за рахунок формування виваженої кредитної політики банку. Саме тому дослідження особливостей кредитної політики банку та її ролі у забезпеченні стабільного його функціонування є важливим та актуальним. На сучасному етапі розвитку економіки актуальною проблемою є зростання ефективності кредитної політики та забезпечення фінансової стійкості банків. Це вимагає своєчасної та надійної оцінки показників ефективності кредитних операцій банку, його здатності покривати можливі ризики, а також вимагає обґрунтування нових методів і механізмів щодо вдосконалення управління капіталом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань оцінки ефективності кредитної політики банку присвячено багато наукових праць. В Україні цю проблему вивчали Аванесова Н.Е., Вознікова Ю.М., Бикова О.В. [2], Бучко І. Є., Волкова В. Н., Гребенюк О.О., Доценко І. О., Дьячкова Ю.М., Швецова І.В. , Крючко Л.С., Сидоренко А.В., Романюк. В., Сорока А.В., Колесникова А.Р. та інші. Однак, незважаючи на суттєві наукові результати, отримані вченими, варто зауважити, що недостатньо вивченими залишаються питання розробки оптимальних методів оцінки результативності кредитної політики банку, використання сучасних інформаційних моделей формування кредитної політики в умовах оптимізації управління кредитними ризиками.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних засад та обґрунтування практичних особливостей розробки кредитної політики

банку в посткризовий період.

Для досягнення вказаної мети у роботі поставлено такі **завдання**:

- розглянути теоретико-методологічні основи формування кредитної політики банку в посткризовий період;
- провести аналіз структури та динаміки кредитного портфеля банків України в посткризовий період;
- здійснити дослідження показників ефективності кредитної політики банку;
- розглянути особливості світового досвіду кредитної політики банку в посткризовий період;
- обґрунтувати напрями вдосконалення кредитної політики АТ КБ «ПриватБанк» в посткризовий період.

Об'єктом випускної кваліфікаційної роботи є процес формування кредитної політики банку.

Предметом випускної кваліфікаційної роботи виступають теоретичні засади та практичні аспекти розробки кредитної політики банків України в посткризовий період.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених у роботі завдань були використані різноманітні загальнонаукові і спеціальні методи дослідження. Робота ґрунтується на системному підході, що дало можливість розглянути сутність та особливості формування кредитної політики банків комплексно і всебічно. Методи аналізу та синтезу використовуються для визначення особливостей та показників кредитної політики банків України, зокрема АТ КБ «Приватбанк».

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань банківського менеджменту та управління ліквідністю, нормативно-правові акти, зокрема інструкції НБУ, інформаційно-аналітичні і періодичні видання, матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в уточненні наукової проблеми формування теоретико-методологічних засад та науково- методичного інструментарію розробки кредитної політики банку в посткризовий період.

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження було підготовлено та опубліковано наукову статтю: «Сутність та особливості формування кредитної політики банку» у збірнику статей студентів КНТЕУ. Також було запропоновано напрямки підвищення ефективності кредитної політики банку за місцем проходження виробничої практики в банку АТ КБ «Приватбанк».

Практична цінність результатів дослідження. У магістерській роботі наведено пропозиції щодо підвищення якості та ефективності механізму розробки кредитної політики банку в посткризовий період.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Сацик В. С. Сутність та особливість формування кредитної політики банку // Фінансові установи в умовах глобальних дисбалансів: Зб. наук. ст. студ. / відп. ред. Н.П. Шульга. Київ: Київ. нац. торг. – екон. ун-т, 2021 – 386с. (с. 194-199).

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 56 сторінок. В роботі представлено 7 таблиць, 14 рисунків та 3 формули. Список використаних джерел складається з 51 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Однією з особливостей, що відрізняють банки від підприємств реального сектору економіки, є оперування залученими коштами з метою їх надання у тимчасове користування іншим суб'єктам господарювання під визначений процент. Наведені процеси пов'язані зі специфікою роботи банків як своєрідних механізмів з перерозподілу коштів, що визначає їх високу вразливість до ризику незбалансованої рентабельності, а отже, й необхідність управління ефективністю кредитної діяльності. Тому забезпечити ефективний процес здійснення кредитної діяльності можна лише за рахунок формування виваженої кредитної політики банку. Саме тому дослідження особливостей кредитної політики банку та її ролі у забезпеченні стабільного його функціонування є важливим та актуальним. На сучасному етапі розвитку економіки актуальною проблемою є зростання ефективності кредитної політики та забезпечення фінансової стійкості банків. Це вимагає своєчасної та надійної оцінки показників ефективності кредитних операцій банку, його здатності покривати можливі ризики, а також вимагає обґрунтування нових методів і механізмів щодо вдосконалення управління капіталом.

Зупинимося на деяких визначеннях кредитної політики, що приводяться останніми роками в роботах вітчизняних і зарубіжних економістів (табл. 1.1).

Виходячи з наведених вище підходів можемо зробити висновки про те, що поняття "кредитна політика банку" є неоднорідним та знаходиться у площині різних процесів, які забезпечують безперервний процес здійсненням банком своїх функцій. Узагальнене визначення кредитної політики може бути представлене наступним чином: це система заходів, цілей та процедур здійснення банком своєї кредитної діяльності, яка спрямована на забезпечення постійного зростання ефективності кредитного портфелю за умови мінімізації його ризиків.

Таблиця 1.1

Деякі підходи до визначення змісту кредитної політики банку

Автори	Зміст кредитної політики
Аванесова Н.Е., Вознікова Ю.М. [1]	стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поверненості, строковості, цільового використання, забезпеченості, платності
Бикова О.В. [2]	є складовою частиною загальної політики банку, спрямованої на досягнення його стратегічних цілей: дотримання фінансової стійкості, надійності, ліквідності та платоспроможності банку; реалізується через кредитний механізм і пов'язана із раціональною організацією кредитних відносин, їх управлінням та регулюванням для досягнення конкретних цілей окремого банку
Бучко І. Є. [3]	сукупність заходів та дій щодо формування складу кредитного портфеля і контролю над ним як єдиним цілим, а також встановлення стандартів для прийняття конкретних рішень
Волкова В. Н. [5]	сукупність базових принципів та критеріїв прийняття управлінських рішень у сфері кредитної діяльності банку з метою реалізації його кредитного потенціалу та ефективного впливу на економіку країни.
Гребенюк О.О. [8]	комплекс рішень, ухвалених правлінням банку, у яких зафіксовані умови, параметри надання кредитів, організація кредитного процесу.
Доценко І. О. [12]	стратегія в області кредитування, що визначає загальні принципи, правила, підходи й стандарти для всіх учасників кредитного процесу, що пов'язані з місією банку й спрямовані на досягнення стратегічних цілей його діяльності
Дьячкова Ю.М., Швецова І.В. [13]	стратегія й тактика по залученню ресурсів на поворотній основі й інвестування їх у частині кредитування клієнтів банку, а в прикладному - детальний план, програма дій щодо кредитування
Сорока А.В., Колесникова А.Р. [46]	структурно-функціональна цілісність взаємопов'язаних між собою елементів (цілей, завдань, принципів, технологій, організацій), взаємодія яких дозволяє визначити найбільш ефективні стратегії діяльності банку.

Джерело: складено автором на основі [1, 2, 3, 5, 8, 12, 13, 46]

На думку Аванесової Н.Е. [1], кредитна політика банку забезпечує відповідні засади для оптимального використання його ресурсів, створює передумови для прийняття більш обґрунтованих рішень в управлінні кредитними операціями. На думку вченої, важливим складовим елементом кредитної політики є управління кредитними ризиками. Важливість ризик-менеджменту у формуванні кредитної політики пояснюється тим, що підходи,

засновані на врахуванні виключно фінансово-господарських особливостей функціонування потенційних позичальників виявилися недієвими в умовах економічної рецесії, оскільки успішність виживання в кризовій економіці визначається також і комплексом систематичних факторів, сформованих для всіх господарюючих суб'єктів певного виду економічної діяльності (галузеві фактори), виробничо-територіального комплексу (регіональні фактори) та економіки країни в цілому (систематичні) і (загальноекономічні) фактори) [1].

Таким чином, кредитна політика банку визначається, по-перше, пріоритетами у виборі клієнтів і кредитних інструментів (сегментації ринку); по-друге, нормами та правилами, що регламентують практичну діяльність банківського персоналу, який реалізує ці пріоритети на практиці. Вона допомагає банку сформувати такий кредитний портфель, який дозволить забезпечити прибутковість діяльності банку, контроль рівня ризику та відповідність нормативним вимогам, що висуваються регулюючими органами. Отже, кредитна політика відображає фактичний склад кредитного портфеля банку та вибір його структури [1].

Відповідного до цього, узагальнюючи погляди ряду авторів [46] було визначено основні етапи кредитної політики банку, які наведено на рис. 1.1.

На сьогодні немає і єдиної розробленої кредитної політики для усіх банків. Для реалізації найуспішнішої організації кредитної діяльності кожний банк створює та забезпечує особисту кредитну політику, розуміючи усю множину ризиків. Необхідність розроблення кредитної політики та покладення її в основу діяльності банку зумовлено насамперед тим, що вона дає змогу планувати, регулювати, контролювати, раціонально організовувати взаємовідносини між банком і його клієнтами щодо зворотного руху грошових коштів.

Метою формування кредитної політики банку є створення відповідних передумов для оптимізації управління кредитним портфелем та кредитними ризиками. При цьому, важливу роль у процесі такого управління відіграють відповідні критерії якості кредитів, які впливають на кредитні ризики [1, 3].

Рис. 1.1. Структурно-логічна схема формування кредитної політики банку
Джерело: складено автором на основі [1, 3]

Дотримання цього принципу є запорукою успішного функціонування комерційного банку. Цілком очевидно, що при наданні будь-якої позики перед банком стає проблема невизначеності того, чи буде її повернуто вчасно, і більше того, чи буде її повернуто взагалі. Звідси випливає, що основним завданням банку при наданні позики є перетворення невизначеності в ризик і його детальний аналіз. Саме тому кредитний ризик є основним фінансовим ризиком банківської діяльності і саме управління ним є основою фінансового ризик-менеджменту банку [24].

Характеризуючи формування кредитної політики банку у посткризовий період відмітимо, що важливими її аспектами є загальні цілі визначені керівництвом банку, що характеризують шляхи досягнення оптимальності кредитного портфелю та рівня кредитних ризиків.

Основні цілі кредитної політики банку у посткризовий період наведено на рис. 1.2.

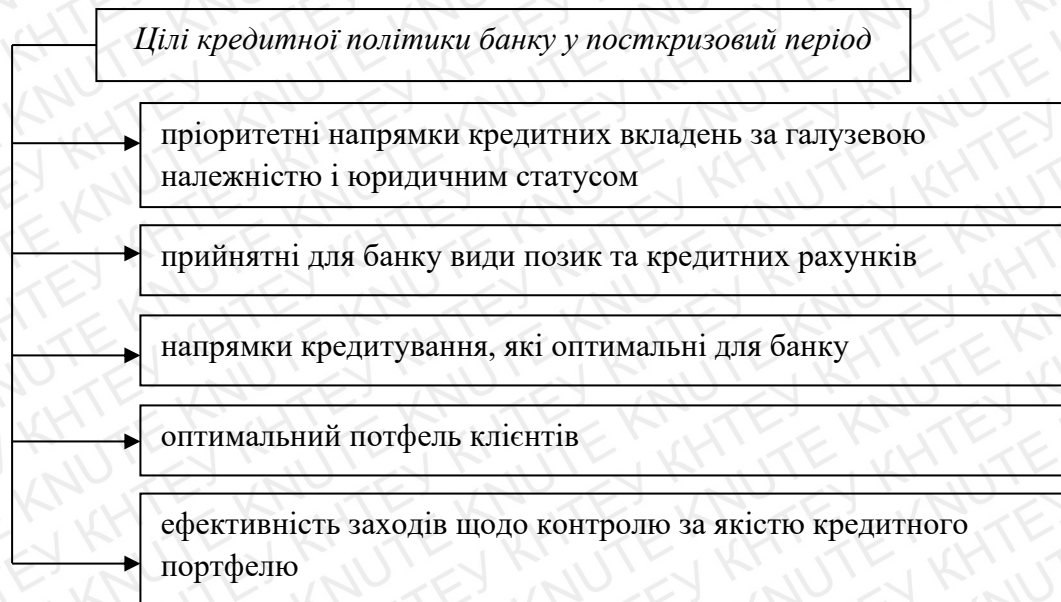

Рис. 1.2. Основні цілі кредитної політики банку у посткризовий період
Джерело: складено автором на основі [24]

Основні положення кредитної політики доводяться до нижніх ланок менеджменту, які, як правило, є основними виконавцями і від яких в кінцевому підсумку, залежить якість кредитного портфелю. Успіх кредитної політики визначається практичними діями банківського персоналу, що інтерпретує і втілює в життя положення кредитної політики на всіх етапах кредитного процесу. У цілому розробка кредитної політики у посткризовий період має виявити сильні і слабкі сторони діяльності банку на ринку, можливі лінії його поведінки щодо конкурентів, визначити загальну стратегію управління кредитним портфелем і кредитними ризиками [26].

Важливу роль у формуванні кредитної політики банків у посткризовий період відіграють внутрішні документи, що регламентують організацію кредитних відносин банку з клієнтами. Підготовка таких документів дозволяє менеджменту банку сформулювати основні директиви імплементації кредитної політики. Зокрема, внутрішньобанківські положення часто містять докладні процедури розгляду кредитної заявки, вивчення кредитоспроможності

кредитоотримувача, достатності, ліквідності і прийнятності застави, визначення ціни кредиту, його супроводу і моніторингу [5].

Важливу звернути увагу на комплекс внутрішніх процедур кредитної політики банків у посткризовий періоді, перелік яких наведено на рис. 1.3.

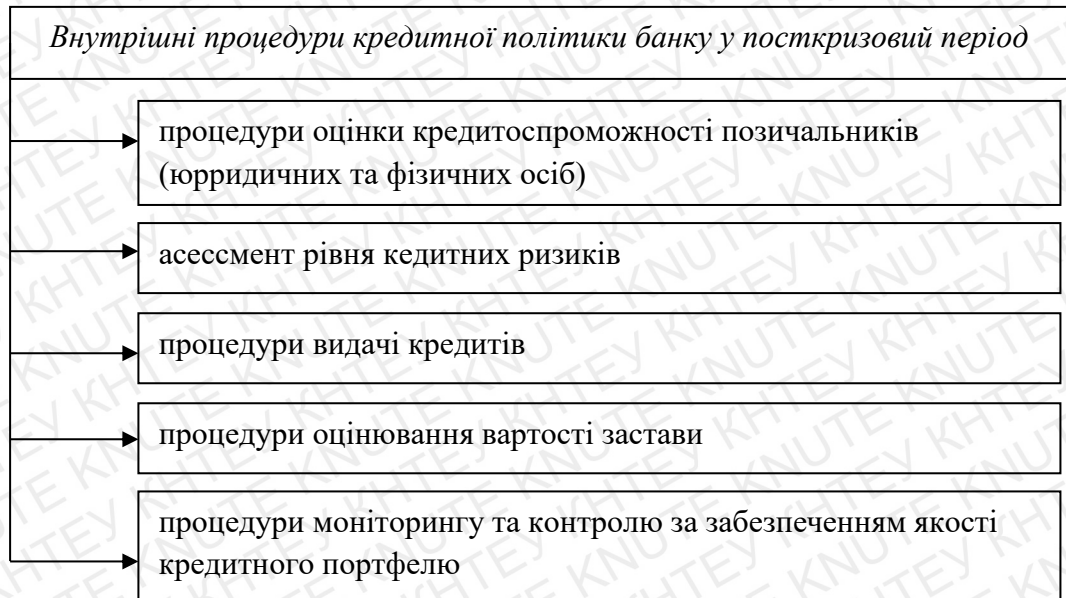

Рис. 1.3. Основні внутрішні процедури кредитної політики банку у посткризовий період

Джерело: складено автором на основі [1, 2, 24]

Перелік внутрішньобанківських положень щодо імплементації кредитної політики може бути розширеним або звуженим, але в них знаходять своє відображення детальні процедури щодо порядку оформлення, видачі, погашення всіх видів кредитів, включаючи роботу з проблемними позиками. Лише за наявності внутрішньобанківських положень банк здійснювати оцінку правильності прийнятих рішень і визначати відповідальність осіб, які порушили встановлені процедури [22].

Розглядаючи теоретичні аспекти кредитної політики банку у посткризовий період, варто також звернути увагу і на макроекономічний її аспект. З огляд на це, відмітимо, що рівень необхідності і значення кредитної політики банку завжди були в центрі уваги фахівців Світового Банку Реконструкції та Розвитку, що викладається в такій формі: "Вироблення і реалізація політики означає

інтеграцію організаційних потреб, правил, законів і управлінської філософії. Це сприяє розвитку корпоративної культури. При виробленні політики зміцнюється імідж банку і закладається основа для майбутніх результатів ... " [50].

Потреба в чітко визначеній кредитній політиці зростає в міру розширення, децентралізації і підвищення самостійності банку. У цілому кредитна діяльність банку зазвичай стосується таких напрямків: оцінка позичальників, оцінка заставного майна, витрати на фінансування витрат по залученню фінансових ресурсів для кредитування, витрати на персонал, внутрішній контроль та фінансове управління. Пропозиції з цих питань виробляються керівниками і співробітниками тих відділів, які вони зачіпають. Зазвичай нові процедури і політика схвалюються топ-менеджментом банку [21].

Як Доценко І. О., кредитна політика являє собою найважливішу складову, важливий напрямок загальної банківської політики. Кредитна політика для всіх банків є базисом для регламентації здійснення активних операцій, що виступають, у свою чергу, основним джерелом як прибутку, так і найбільш серйозних ризиків, що з'являються у процесі кредитування. Як зазначає азербайджанський економіст. Правильно розроблена кредитна політика є основою для успішного управління кредитним процесами та кредитним ризиком в довгостроковій перспективі [12].

Як відзначає Волошин І. І., у банках країн з розвинутою економікою і банківською системою не викликає сумнівів те, що кредитна політика повинна розглядатися як одна з основ банківської діяльності. Розробці кредитної політики та управління кредитним ризиком приділяється найсерйозніша увага. Це не дивно, оскільки повернення кредитів, якість кредитного портфеля є фундаментальною проблемою банківського бізнесу. Багаторічний досвід усіх країн показує, що погана якість кредитів - основна причина банкрутств банків [6].

Дані, підготовлені фахівцями Світового банку свідчить про те, що, причини призводять до втрат банків по позиках діляться на дві групи: 1)

внутрішні фактори; 2) зовнішні чинники. На їхню думку 67% втрат по позиках відбувається за внутрішнім чинником, а 33% за зовнішніми [50].

На рис. 1.4 відображено відсотковий розподіл втрат банків від непередбаченої кредитної політики, який складено згідно результатів дослідження фахівців Світового банку:

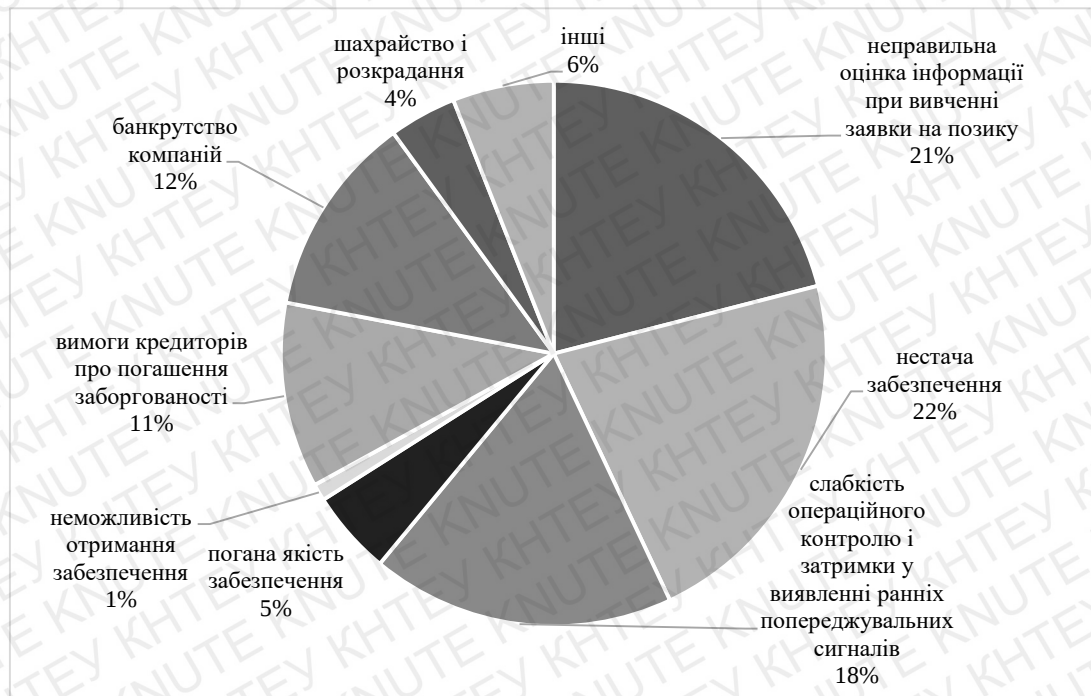

Рис. 1.4. Відсотковий розподіл втрат банків від непередбаченої кредитної політики, %

Джерело: складено автором на основі [50]

В економічно розвинених країнах кредитна політика банку оформляється у вигляді окремого документа або сукупності документів, які затверджуються вищим керівництвом банку та охоплює все коло питань, пов'язаних з кредитною діяльністю і управлінням кредитним ризиком. Письмове закріплення кредитної політики необхідно для її однозначного розуміння і узгодженого виконання всіма посадовими особами банку - від кредитного інспектора до керівника банку.

Коваленко В.В. відзначає, що у кредитній політиці закріплені директиви в області кредитування, яким слідують службовці банку в своїй повсякденній роботі. У цих директивах містяться відомості про найбільш параметри кредитного портфеля, закріплюється регламент надання, документування позик,

і контролю за ними. Кредитна політика повинна встановлювати набір параметрів, в рамках яких банк здійснює свою діяльність, і визначати умови кредитування, строки обслуговування, структури, процедури прийняття рішень та ін. Кредитна політика повинна вести до балансу між обсягом і якістю кредитного портфеля, встановлюючи кредитні стандарти [20].

Міжнародний досвід показує, що в розвинених країнах великі банки мають спеціальний підрозділ, який займається виключно розробкою кредитної політики. У функції такого підрозділу входить постійний аналіз результатів практичної кредитної діяльності банку, аналіз всіх внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на кредитну діяльність банку, і своєчасна розробка необхідних пропозицій щодо зміни і доповнення кредитної політики [51].

Розроблена кредитна політика великими банками містить певні розділи, які охоплюють всі параметри кредитного процесу. В огляді підготовленому міжнародною аудиторською фірмою "Price Waterhouse Coupers", відображаються наступні розділи кредитної політики [51]:

- а) організація і регулювання кредитної діяльності банку;
- б) визначення обсягів кредитних вкладень;
- в) визначення потенційних позичальників;
- г) оцінка кредитних заявок;
- д) визначення принципів і умов кредитування;
- е) санкціонування кредитувань;
- ж) контроль за кредитними ризиками;
- з) порядок стягнення кредитів.

Проведене дослідження дозволяє виявити, що з поняттям кредитної політики переплітається поняття кредитної культури банку, тобто системи цінностей, стереотипів і норм поведінки, яку поділяють як менеджери, так і лінійні працівники банку. Як відзначає Неівестна О. В., найбільш важливими елементами кредитної культури є: орієнтація на потреби клієнта; готовність надати найкраще обслуговування; відкритий аналіз ризиків, проблемних кредитів і кредитних помилок; орієнтація на збільшення рентабельності та

розширення спектра послуг, що надаються. Про кредитну культуру можна говорити тоді, коли положення кредитної політики, принципи, що лежать в її основі, сприймаються переважною більшістю кредитних менеджерів і співробітників банку як належне, а не як абстрактні положення або директиви [32].

Для ефективного управління кредитним портфелем необхідний його аналіз за різними кількісними та якісними характеристиками як в цілому по банку, так і в розрізі його структурних підрозділів. Кількісний аналіз полягає у вивченні в динаміці (за ряд років, на квартальні дати звітного року) складу і структури валового кредитного портфеля за різними економічними ознаками: за видами кредитів, контингенту розміщення, галузевої приналежності, характеру заборгованості, термінами надання, видами валют, вартості («ціною кредитування»). Такий аналіз дозволяє виявити кращі сфери кредитних вкладень, тенденції розвитку. Варто також звернути увагу на такі важливі показники ефективності кредитної політики, як динаміка кількості клієнтів банку, яким було видано кредити, збільшення обсягів надання банківських кредитів, частка банку на ринку банківських кредитів; ефект від надання банківського кредиту; коефіцієнт ефективності банківського кредитування.

Також при оцінці ефективності банківського кредитування варто враховувати ризики кредитного портфелю банку. З метою визначення ефективності управління кредитним портфелем банку з урахуванням ризику використовують наступну формулу:

$$K_c = \frac{d-r}{IR} \quad (1.1)$$

де K_c — коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем;

d — дохідність портфеля;

r — ставка без ризику;

IR — показник ризику кредитного портфеля.

Розглянемо економічний зміст показника ефективності. Безризикова кредитна ставка r_0 показує рівень дохідності портфеля, сформованого наданням

кредитів тільки першокласним позичальникам із рейтингом, наприклад, AAA за системою Standard&Poors. Зауважимо, що назва «ставка без ризику» є досить умовною й означає не цілковиту відсутність ризику, а лише його мінімальний (найнижчий із усіх можливих варіантів) рівень. Як правило, така ставка дорівнює базовій ставці, яка діє на даному кредитному ринку (LIBOR, prime rate, ставка рефінансування, ставка за цінними паперами уряду), хоча в окремих випадках може й відрізнятися від неї [5].

Коли кредит надано позичальнику, з яким пов'язується певний ризик, то кредитна ставка перевищує базову на величину кредитного спреда, котрий відображає рівень ризику клієнта. Величина кредитного спреда залежить від умов конкретного ринку та загальної економічної ситуації. Наприклад, на міжнародних ринках для позичальників з рейтингом BB кредитна ставка перевищує базову на 1,5—2 %, з рейтингом B — на 5 %, а для клієнтів з найнижчим рейтингом CCC кредитний спред може досягати 6—12 %.

Таким чином, надавши кредити позичальникам з рейтингом, нижчим за AAA, банк має змогу сформувати кредитний портфель з дохідністю r , яка буде відрізнятися від безризикової ставки. Тоді коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем покаже величину додаткових доходів понад рівень дохідності безризикового кредитного портфеля, котру одержить банк в розрахунку на одиницю прийнятого кредитного ризику. Вище значення коефіцієнта означає ефективніше управління кредитним портфелем банку і розцінюється як більш привабливе.

Окрім коефіцієнтного аналізу для оцінки ефективності кредитної політики банку можуть використовуватися методи стохастичного та імітаційного моделювання. Аналіз науково-методичної літератури з питань стохастичних підходів до оцінки ефективності кредитної політики дозволяє стверджувати про розподіл всіх методик на дві великі групи: параметричні та непараметричні.

Параметричні методи базуються на економетричній оцінці (методи: стохастична межа «Stochastic Frontier Approach», метод без специфікації

розподілу «Distribution Free Approach», метод широкої межі «Thick Frontier Approach») [3]. Дана група методів має наступні переваги:

- 1) дозволяє врахувати стохастичність, тобто не тільки дозволяють розрахувати рівень ефективності кредитного портфелю банку, але й провести його оцінку;
- 2) немає необхідності застосовувати додаткові методики для тестування гіпотез щодо значущості отриманих результатів;
- 3) параметричні методи дозволяють коригувати отримані результати на величину випадкової похибки.

Так, згідно зі дослідженням, проведеним П. Бауером у 90-ті роки минулого століття, було зроблено наступні висновки під час апробації обох груп економетричних методів. Середня ефективність параметричних моделей становила 83%, у той час як середня ефективність непараметричних дорівнювала лише близько 30%. Зокрема порівняння проводилися за методами SFA та DEA [10].

Так, розглянемо особливості основних підходи групи параметричних методів оцінки ефективності кредитної політики. Параметричні методи базуються на підходах стохастичного кореляційно-регресійного аналізу. В основу стохастичного аналізу покладено гіпотезу про рівномірний розподіл ефективності з мінімальний рівнем можливої похибки.

Основними сильними сторонами параметричного підходу є такі:

- доступність проведення розрахунків та аналізу результатів дослідження;
- висока незалежність від випадкових чинників;
- невисокий вплив зміни даних на результати аналізу;
- параметричні моделі є більш простими порівняно з непараметричними.

Однак, параметрична методика аналізу ефективності збуту банківських продуктів на основі кореляційно-регресійного аналізу має ряд таких слабких сторін:

- наявний непропорційний розподіл випадкових величин у моделях;
- межі інтервалів довіри у ході проведення дослідження не є чітко визначеними та регламентованими, що знижує об'єктивність результатів проведених розрахунків;
- параметрична методика стає мало ефективною при наявності великої кількості змінних в моделі.

Особливістю непараметричних методів є те, що їх використання не потребує визначення та опису повної залежності між змінними моделі. Непараметричні методи базуються на оцінювання часткових регресій, що дозволяє визначати наступні величини [6]:

- границі результативності каналів збуту банківських продуктів;
- показники результативності в динаміці та на перспективу;
- довірчі інтервали.

Сильними сторонами непараметричних методів є такі:

- 1) доступність використання;
- 2) виключення взаємозалежності між змінними моделі та зовнішніми факторами, які не були враховані;
- 3) результати аналізу можна екстраполювати на всю сукупність аналізованих об'єктів.

Проблематичним у використанні непараметричних методів є те, що у результаті отримання певних відхилень аналізованих показників ефективності збуту банківських продуктів неможливо ідентифікувати причини їх виникнення [1].

Розглянемо специфіку використання непараметричних методів оцінки ефективності кредитної політики. З цією метою в якості цільового параметра кредитної політики банку може розглядатися обсяг кредитів, що втдається банківською установою за визначений період часу. Оцінювання показника здійснюється на основні регіонального розподілу окремих філій банку у розрізі кількості клієнтів кожного з відділень банку. Для кожного відділення банку,

розташованого між пунктами а і b, можна оцінити розподіл кредитного портфелю таким чином [2]:

$$\frac{U_a}{U_b} = \frac{B_a}{B_b} \times \left| \frac{D_b}{D_a} \right|^n \quad (1.2)$$

де а, b – локальні філій банківської установи; U – обсяг кредитного портфелю; B – чисельність клієнтів; D – відстань до міст А,В; n – емпірично обчислюваний параметр, який Рейлі на основі 225 тестів оцінив на рівні приблизно 2.

Підводячи підсумки, можна сказати, що досвід розвинутих країн, що мають стабільну банківську систему, однозначно свідчить, що неодмінною умовою стабільного існування і подальшого розвитку банку в довгостроковій перспективі є наявність у нього продуманої кредитної політики. В умовах нестабільності, економічної кризи, гострої конкуренції і т.д. банки повинні не просто мати кредитну політику, а й постійно стежити за її відповідністю умов, що змінюються. Для цього потрібно чітко уявляти, на яких принципах має базуватися кредитна політика, за яким алгоритмом вона повинна будуватися і змінюватися, які її структурні розділи є найбільш важливими.

Отже, кредитна політика банку являє собою систему заходів, цілей та процедур здійснення банком своєї кредитної політики, яка спрямована на забезпечення постійного зростання ефективності кредитного портфелю за умови мінімізації його ризиків. Кредитна політика банку забезпечує відповідні засади для оптимального використання його ресурсів, створює передумови для прийняття більш обґрунтованих рішень в управлінні кредитними операціями. Метою формування кредитної політики банку є створення відповідних передумов для оптимізації управління кредитним портфелем та кредитними ризиками. При цьому, важливу роль у процесі такого управління відіграють відповідні критерії якості кредитів, які впливають на кредитні ризики.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ УКРАЇНИ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

2.1. Аналіз структури та динаміки кредитного портфеля банків України в посткризовий період

У даному питанні необхідно здійснити аналіз показників структури та динаміки кредитного портфеля банків України в посткризовий період в цілому, а також на прикладі АТ КБ «ПриватБанк». Показники обсягу кредитного портфелю по банківській системі України в цілому, а також по банку АТ КБ «ПриватБанк» наведено на рис. 2.1.

Рис. 2.1 Динаміка обсягу кредитного портфелю по банківській системі України та АТ КБ «ПриватБанк» за 2018-2021(8міс) рр.

Джерело: складено автором на основі [10, 36]

З даних рис. 2.1 можемо спостерігати, що станом на початок 2019 року обсяг кредитного портфелю банків по банківській системі України становив

1118,9 млрд.грн, у тому числі кредитний портфель АТ КБ «ПриватБанк» складав 50,1 млрд.грн. Станом на 01.01.2020 р. відбулося скорочення обсягу кредитного портфелю банків по банківській системі України на 7,6% до рівня 1033,4 млрд.грн, а обсяг кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» збільшився на 18,9% до рівня 59,5 млрд.грн. Станом на 01.01.2021 р. відбулося подальше скорочення обсягу кредитного портфелю банків по банківській системі України на 7,0% до рівня 961,0 млрд.грн, а обсяг кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» знизився на 7,6% до рівня 55,0 млрд.грн. За 8 місяців 2021 року відбулося зростання обсягу кредитного портфелю банків по банківській системі України на 7,1% до рівня 1029,3 млрд.грн, а обсяг кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» збільшився на 2,3% до рівня 56,3 млрд.грн. Основною причиною зростання кредитного портфелю у 2021 році було відновлення в економіці України ділової активності та поступове зростання рівня кредитування банками бізнесу.

Характеризуючи формування кредитного портфелю по банках України варто також порівняти його з показником ВВП, а також співставити між собою показники обсягу кредитного портфелю по банку АТ КБ «ПриватБанк» та банківській системі (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Динаміка капіталу банків України за 2018–2020 (січ.-серп.) роки
(станом на дату), млрд.грн**

Показники	Станом на:				Зміна (+/-), у %		
	01.01. 2019	01.01. 2020	01.01. 2021	01.08. 2021	01.2019 - 01.2020	01.2020 - 01.2021	01.2021 - 08.2020
1	2	3	4	5	6	7	8
Кредитний портфель по банківській системі України, млрд.грн	1118,9	1033,4	961,0	1029,3	-7,6	-7,0	7,1
Кредитний портфель АТ КБ "ПриватБанк", млрд.грн	50,1	59,5	55,0	56,3	18,9	-7,6	2,3
Валовий внутрішній продукт, млрд.грн	3558,0	3974,6	4194,1	3734,4	11,7	5,5	-11,0

продовження табл. 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Частка кредитного портфелю банківської системи України у ВВП, %	31,4	26,0	22,9	27,6	-5,4	-3,1	4,6
Частка кредитного портфелю АТ КБ "ПриватБанк" у ВВП, %	1,4	1,5	1,3	1,5	0,1	-0,2	0,2
Частка кредитного портфелю АТ КБ "ПриватБанк" у кредитному портфелі банківської системи України, %	4,5	5,8	5,7	5,5	1,3	0,0	-0,3

Джерело: складено автором на основі [10, 36]

Порівнюючи динаміку обсягів кредитного портфелю банків з обсягами ВВП України, варто відмітити, що з 01.01.2019 р. по 01.01.2020 р. темпи зростання ВВП були вищими за темпи зростання кредитного портфелю по банківській системі України, однак нижчими, порівняно з темпами зростання обсягу кредитного портфелю банку АТ КБ "ПриватБанк". Зокрема, у 2019 році ВВП (номінальний) мав позитивну тенденцію у зміні – приріст на 11,7%, на відміну динаміки кредитного портфелю банків – який по банківській системі України скоротився на 7,6%. Це може свідчити про те, що процеси розвитку кредитування економіки з боку банківської системи у цьому періоді були нижчими за рівень економічного зростання.

Порівнюючи між собою обсяги ВВП в економіці України та кредитного портфелю банківської системи, можемо зробити висновки про те, що показник частки кредитного портфелю банків по відношенню до ВВП коливався в межах 22-31% упродовж 2019-2021 рр. У той же час, у 2021 рр. можна було спостерігати поступове збільшення частки кредитного портфелю АТ КБ "ПриватБанк" у структурі ВВП з 1,3% до 1,5%. Варто також додати, що у 2019-2020 роках даний показник скоротився до 1,3% переважно за рахунок зниження обсягу кредитування банком АТ КБ "ПриватБанк" на 7,6%.

На думку ряду фахівців, для підтримання дієздатності механізму кредитування банківської системи обсяг кредитного портфелю банків має становити не менш 30-40% від ВВП. Це свідчить про мінімальний рівень забезпечення кредитного потенціалу банківської системи України в частині здатності її забезпечувати економічне зростання [6]. З іншого боку, наведена ситуація може загрожувати стабілізації темпів економічного розвитку, оскільки недостатність кредитування бізнесу з боку банківської системи може впливати на скорочення обсягів формування оборотного капіталу суб'єктами господарської діяльності.

Більшість вітчизняних банків протягом 2019-2021(8 міс) років здійснювала нарощування кредитного потфелю насамперед шляхом збільшення обсягів кредитування корпоративного сектору. Аби зрозуміти основні особливості формування структури кредитного портфелю банків, варто розглянути його склад за основними структурними елементами (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Динаміка складу кредитного портфелю банків України за 2019-2021 рр.,
млрд.грн**

Показники	Станом на:				Зміна (+/-), у %		
	01.01. 2019	01.01. 2020	01.01. 2021	01.08. 2021	01.2019 - 01.2020	01.2020 - 01.2021	01.2021 - 08.2020
Кредитний портфель по банківській системі України, млрд.грн	1118,9	1033,4	961,0	1029,3	-7,6	-7,0	7,1
у т.ч.							
кредити, що надані суб'єктам господарювання	919,1	821,9	749,3	785,8	-10,6	-8,8	4,9
кредити, що надані фізичним особам	196,9	206,7	199,6	226,9	9,8	-7,1	27,3
інші кредити (надані органам державної влади та небанківським установам)	2,9	4,8	12,1	16,6	1,9	7,3	4,5

Джерело: складено автором на основі [10]

З даних табл. 2.2 можемо бачити, що станом на 01.01.2019 року обсяг кредитного портфелю банків становив 1118,9 млрд.грн, у тому числі кредити, надані суб'єктам господарювання, склали 919,1 млрд.грн, а фізичним особам – 196,9 млрд.грн. Станом на 01.01.2020 року обсяг кредитного портфелю банків скоротився на 7,6% становив 1033,74 млрд.грн, у тому числі кредити, надані суб'єктам господарювання, знизились на 10,6% і склали 821,9 млрд.грн, а фізичним особам – зросли на 9,8% і склали 206,7 млрд.грн.

Упродовж 2020-го року року обсяг кредитного портфелю банків скоротився на 7,0% становив 961,0 млрд.грн, у тому числі кредити, надані суб'єктам господарювання, знизились на 8,8% і склали 749,3 млрд.грн, а фізичним особам – зменшилися на 7,1% і склали 199,6 млрд.грн.

Станом на 01.08.2021 року обсяг кредитного портфелю банків збільшився на 7,1% становив 1023,9 млрд.грн, у тому числі кредити, надані суб'єктам господарювання, зросли на 4,9% і склали 785,8 млрд.грн, а фізичним особам – зросли на 27,3% і склали 226,9 млрд.грн.

Динаміку структури наданих кредитів подано на рис. 2.2.

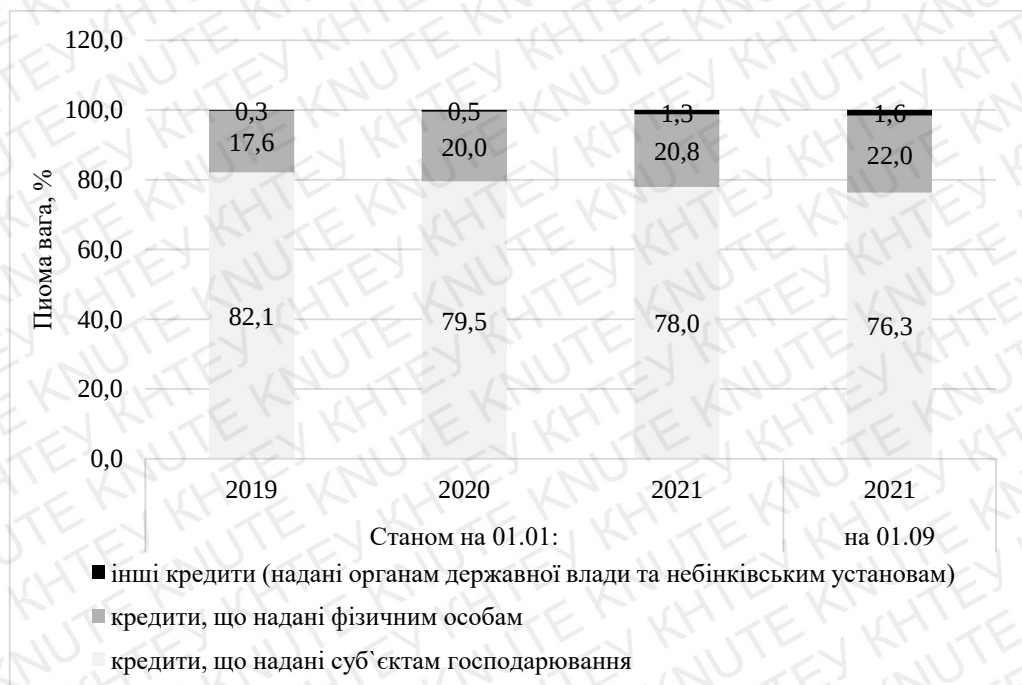

Рис. 2.2. Динаміка обсягу кредитного портфелю по банківській системі України за 2018-2021(8міс) рр.

Джерело: складено автором на основі [10]

Питома вага обсягів кредитування господарських структур в кредитному портфелі банківських установ на початок 2021 року практично не змінилася у порівнянні з 2019 роком, тоді як частка кредитів домогосподарствам зросла з 17,6% до 22,0%. Також в певній мірі відбулося поступове зростання і частки кредитів, наданих органам державної влади та небанківським установам).

Сучасні банки пропонують широкий асортимент кредитних послуг як для юридичних, так і фізичних осіб. Причому, кожний банк запроваджує різні умови кредитування, виходячи з власних орієнтирів. Важливими показниками, що виражають активність банків у сфері кредитування в економіці, є коефіцієнт кредитної активності, що виражає співвідношення між обсягами наданих кредитів та обсягами активів (рис. 2.3).

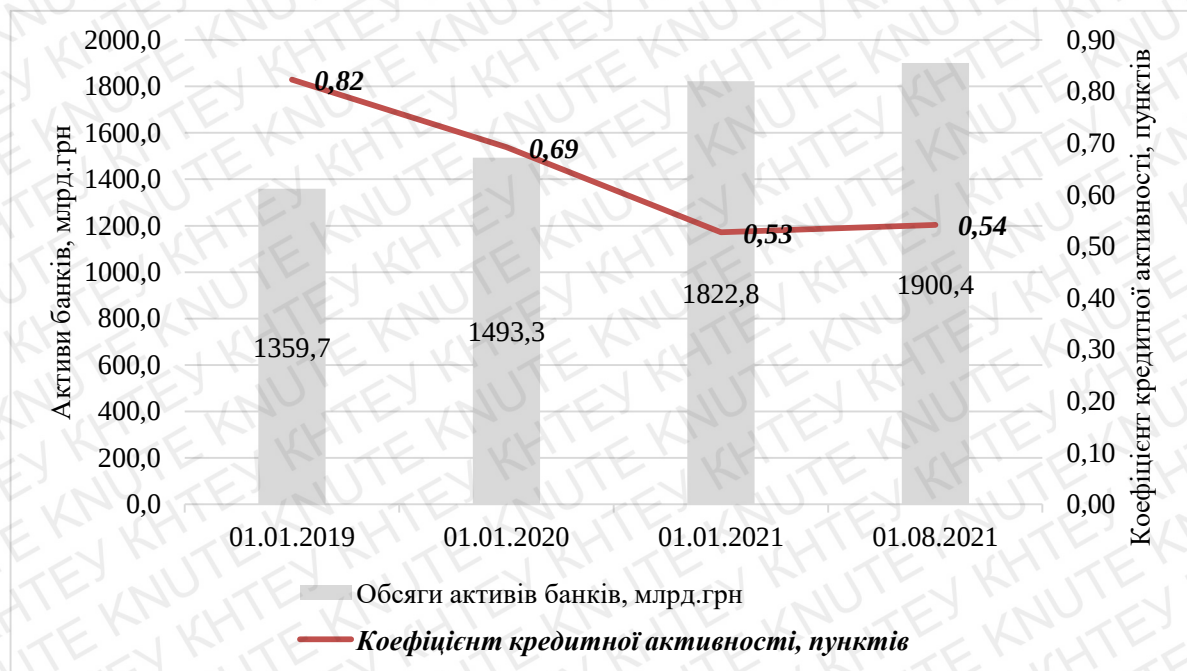

Рис. 2.3. Показники кредитної активності банківських установ України за період 2019-2021 (8міс) рр.

Джерело: складено автором на основі [10]

З наведених даних видно, що загальні активи діючих банків зросли, а відповідно прискорився процес кредитування господарських суб'єктів та фізичних осіб. Загальний кредитний портфель вітчизняних банків збільшився лише у 2021 році, що спричинило і зростання коефіцієнтів кредитної активності.

В цілому відмітимо, для відновлення та розвитку економіки України масштаби банківських кредитів поки вкрай недостатні.

Коефіцієнт кредитної активності, що відображає частку кредитного бізнесу в загальних активах банку, став найбільшим на початку 2019 року і найнижчим на початку 2021 року. Він характеризує кредитну стратегію банків: значення цього коефіцієнта у 2019 році перевищує 0,75% – це агресивна стратегія, спрямована на отримання прибутку, розширення кредитної діяльності та зайняття більшої частини ринку. Але ця стратегія також пов'язана з підвищенням загального ризику кредитної діяльності. Змінився вектор стратегії на 2020-2021 рр. Він став більш розміреним та консервативним (коефіцієнт кредитної активності на 1 січня 2021 р. становить 0,53 – найнижче значення за досліджуваний період), що може вплинути на прибутковість банківської системи.

Останнім часом банківські установи кредитного ринку підвищили інтерес до кредитування населення. Це пов'язано з багатьма факторами, в основному з низьким рівнем доходів (більшість громадян не можуть робити великі покупки), що призводить до високого попиту на споживчі кредити. З іншого боку, низький рівень доходів України перешкоджає популяризації споживчих кредитів [1]. Для самих банків кредитне обслуговування населення залишається найвигіднішою частиною — такі кредити мають достатньо високу процентну маржу, а їх короткостроковий характер дозволяє прискорити оборотність кредитного портфеля. Крім того, споживчі кредити широко доступні, мають спрощені процедури та відносно низький ризик для кредиторів.

На підставі аналітичних даних НБУ на кінець 2019 року зростання активів банківської системи обумовлено саме прискоренням роздрібного кредитування за різними програмами. Кредити фізичних осіб перевищують більш ніж 30%, у другому кварталі корпоративні кредити збільшились на 3,1%, частково через сезонні фактори та кредити державним підприємствам[4]. У деяких комерційних банках (наприклад, АТ «Ідея-Банк») кредити фізичних осіб становлять 98% у структурі кредитного портфеля. Однак відновлення кредитів

мікропідприємствам і населенню не дозволяє розраховувати на системний вплив економічного зростання.

Близько 80% споживчих кредитів становлять беззаставні позики (кредити готівкою, кредитні картки, кредити на придбання споживчих товарів). Іншими словами, цей вид кредиту призначений для задоволення платіжних потреб суб'єктів господарювання.

Важливим фактором, який впливає на кредитну діяльність банку та попит потенційних позичальників на кредитні послуги, є розмір процентних ставок. Але співвідношення між розміром позики та ціною кредиту непросте. Перш за все, кореляція простежується між обліковою ставкою центрального банку і комерційними ставками банківських установ.

Таблиця 2.3

Середнє значення вартості кредитів банківських установ (в національній валюті), %

Розмір відсоткової ставки	2016	2017	2018	2019	2020
Усього	20,65	17,15	17,35	20,65	24,45
у т.ч.					
- короткострокові	19,95	17,5	17,15	20,75	20,2
- довгострокові	22,2	20,4	20,65	23,5	25,1
фізичним особам	26,5	31,5	29,0	32,8	28,65
у т.ч.					
- короткострокові	27,65	34,7	30,5	33,45	29,45
- довгострокові	32,15	32,05	29,65	28,5	30,2
Суб'єктам господарювання	20,35	17,2	14,9	18,2	17,3
у т.ч.					
- короткострокові	20,75	17,55	15,5	18,1	17,45
- довгострокові	19,9	18,4	19,05	19,8	23,45

Джерело: складено автором на основі [37]

Облікова ставка НБУ (як орієнтир вартості валюти) за п'ять років сильно коливається: від 19,5% у 2015 році до 11% у лютому 2020 року [2]. Це є чітким сигналом того, що структура банку знижує вартість грошей і відповідно знижує процентні ставки за кредитами. Традиційно така ситуація забезпечить спрямування капітального кредитування економіки та збільшення пропозиції

фінансових ресурсів. Але на практиці це не працює, і кошти не надходять до реального сектору. Як бачимо, середня ціна кредитів залишається високою, що заважає господарським суб'єктам їх залучати. Крім того, шкала ринкових процентних ставок не в повній мірі відображає фактичну вартість кредитних коштів позичальника, оскільки важливою частиною вартості кредиту є розмір звичайних комісій і пов'язаної з ними плати за обслуговування.

Особливо важко задовольнити попит на довгострокові кредити, перш за все, банківській системі бракує довгострокових дешевих коштів. Це суттєво обмежує можливості банківських установ надавати інвестиційні кредити.

Посилення позитивного впливу на розвиток банківського кредитування тісно пов'язане зі створенням умов для активної участі потенційних споживачів кредитних послуг. Складовими цих умов є наявність та необхідне знання достатньої інформації про характеристики та можливості банківських кредитів. Системна політика країни потребує вжиття заходів щодо підвищення фінансових знань та обізнаності звичайних людей та повного захисту прав та інтересів споживачів фінансових послуг. Це сприятиме підвищенню довіри до банківської системи та покращенню якості кредитних послуг. Банківська кредитна діяльність стане більш повною та цивілізованою. З точки зору юрисдикції, важливим є прийняття закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг». Нацбанк України створив спеціальний відділ для реагування на скарги споживачів, і більшість звернень (33%) у 2019 році стосувалися відносин між позичальником і банком за кредитним договором. Домінуючими претензіями є: різна процентна ставка у кредитному договорі та під час фактичного розрахунку за ним, збільшення кредитної лінії для погашення попередньої заборгованості, списання банком без санкції заробітної плати чи інших векселів на погашення боргу [4].

Головним завданням сьогодні є посилення кредитування реального сектору економіки, яке забезпечить виробництво товарів за рахунок доступних кредитів. Оскільки позиціонування банківського бізнесу полягає в отриманні

швидкого прибутку за короткий проміжок часу, незбалансоване порушення свідчить про важливість тісної співпраці між банківськими установами та державою. На державному рівні необхідно створити умови для економічного зростання – сприятливе інвестиційне середовище в країні, підтримати програми у пріоритетних сферах економічної діяльності, підвищити добробут населення та забезпечити політичну стабільність.

Отже, за 8 місяців 2021 року відбулося зростання обсягу кредитного портфелю банків по банківській системі України на 7,1% до рівня 1029,3 млрд.грн, а обсяг кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» збільшився на 2,3% до рівня 56,3 млрд.грн. Основною причиною зростання кредитного портфелю у 2021 році було відновлення в економіці України ділової активності та поступове зростання рівня кредитування банками бізнесу. Станом на 01.08.2021 року обсяг кредитного портфелю банків збільшився на 7,1% становив 1023,9 млрд.грн, у тому числі кредити, надані суб'єктам господарювання, зросли на 4,9% і склали 785,8 млрд.грн, а фізичним особам – зросли на 27,3% і склали 226,9 млрд.грн. Питома вага обсягів кредитування господарських структур в кредитному портфелі банківських установ на початок 2021 року практично не змінилася у порівнянні з 2019 роком, тоді як частка кредитів домогосподарствам зросла з 17,6% до 22,0%. Також в певній мірі відбулося поступове зростання і частки кредитів, наданих органам державної влади та небанківським установам). Коефіцієнт кредитної активності, який відображає частку кредитних операцій в загальних активах банків набув найбільшого значення на початок 2019-го року, і найменшого – на початку 2021-го року. Вектор кредитної стратегії в банківській системі у 2020-2021 рр. змінився - вона стала більш розміреною, консервативною (коефіцієнт кредитної активності 0,53 станом на 01.01.2021 р. - найменше значення за досліджуваний період), що може відобразитися на доходності банківської системи.

2.2. Дослідження показників ефективності кредитної політики банку

Заснований у 1992 році, комерційний банк ПриватБанк є лідером банківського ринку країни. За даними дослідження GFK Ukraine у II кварталі 2019 року з нами співпрацюють 55,3% українців – фізичних осіб старше 16 років. Вважають основним банком 46,9% користувачів банківських послуг – фізичних осіб, що більше, ніж у наступних за нами двадцяти банках разом взятих. ПриватБанк є одним з найбільш інноваційних банків світу. Наприклад, понад десять років назад банк став одним із перших у світі, що почав використовувати одноразові SMS-паролі. До останніх інновацій, які отримали визнання по всьому світі, належать такі продукти, як платіжний міні-термінал, вхід в Інтернет-банкінг через QR-код, онлайн-інкасація, а також десятки різноманітних мобільних додатків.

Проаналізуємо спочатку загальні показники формування ресурсної бази та кредитного портфелю банку за даними Додатку А (фінансова звітність банку). Динаміку показників обсягу активів, кредитного портфеля та власного капіталу наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка обсягу активів, кредитного портфеля та власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» за 2017-2021 (6міс) рр.

Показники	на дату:					Темп приросту (+/-), %			
	31.12. 2017	31.12. 2018	31.12. 2019	31.12. 2020	30.06. 2021	2018 / 2017	2019 / 2018	2020 / 2019	2021 (6міс) / 2020
Загальний обсяг активів, тис.грн	253675	278045	309659	382643	368347	9,6	11,4	23,6	-3,7
Загальний обсяг кредитного портфеля, тис.грн	38335	50140	59544	55021	62502	30,8	18,8	-7,6	13,6
Власний капітал, тис.грн	23619	31464	54625	53056	43922	33,2	73,6	-2,9	-17,2

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності банку [36]

Як свідчать дані таблиці 2.4, станом на 31.12.2017 обсяг активів банку становив 253675 млн.грн. У 2018 році відбулося скорочення обсягу активів АТ КБ «Приватбанк» на 9,6%, що було зумовлено також і збільшенням обсягів кредитного портфелю на 30,8%. У 2019 році відбулося зростання обсягу активів АТ КБ «Приватбанк» на 18,8%, у 2020 році активи банку збільшилися на 23,6%, а за 6міс. 2021 року – скоротилися на 3,7%.

Станом на 31.12.2017 обсяг кредитного портфелю банку становив 38835 млн.грн. У 2018 році відбулося зростання обсягу кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» на 18,8%, що було зумовлено процесами відновлення економіки після фінансової кризи (яка супроводжувалася процесами відтоку коштів клієнтів, внаслідок чого сформувалась негативна тенденція у обсягах виданих клієнтам кредитів у 2015-2016.). У 2019 році відбулося подальше зростання кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» на 18,8%, однак у 2020 році кредитний портфель банку скоротився на 7,6%, а за 6міс. 2021 року – збільшився на 13,6%.

Спостерігаючи динаміку власного капіталу, відмітимо, що хоч даний показник і не стосується безпосередньо кредитного портфелю досліджуваного банку, проте має опосередкований вплив на формування передумов для кредитної політики. Справа в нормативах достатності капіталу, витримування яких є запорукою збалансованого зростання кредитного портфелю за умови уникнення ризику збільшення боргового навантаження зі сторони учасників ринку, у яких банк здійснив залучення коштів. Варто відмітити, що обсяг власного капіталу мав негативну тенденцію до скорочення у 2020 – першій половині 2021 рр., що зумовлювалося наслідками фінансової кризи 2020-го року, спричиненої пандемією коронавірусу.

Аналізуючи дані фінансової звітності банку доцільно звернути увагу на показник співвідношення обсягу кредитного портфеля до активів та власного капіталу відповідно. Ці два показники виражають спрямованість кредитної політики банку (рис. 2.4). Їх розрахунок проведено на основі даних фінансової звітності банку, що взяті з таблиці 2.4.

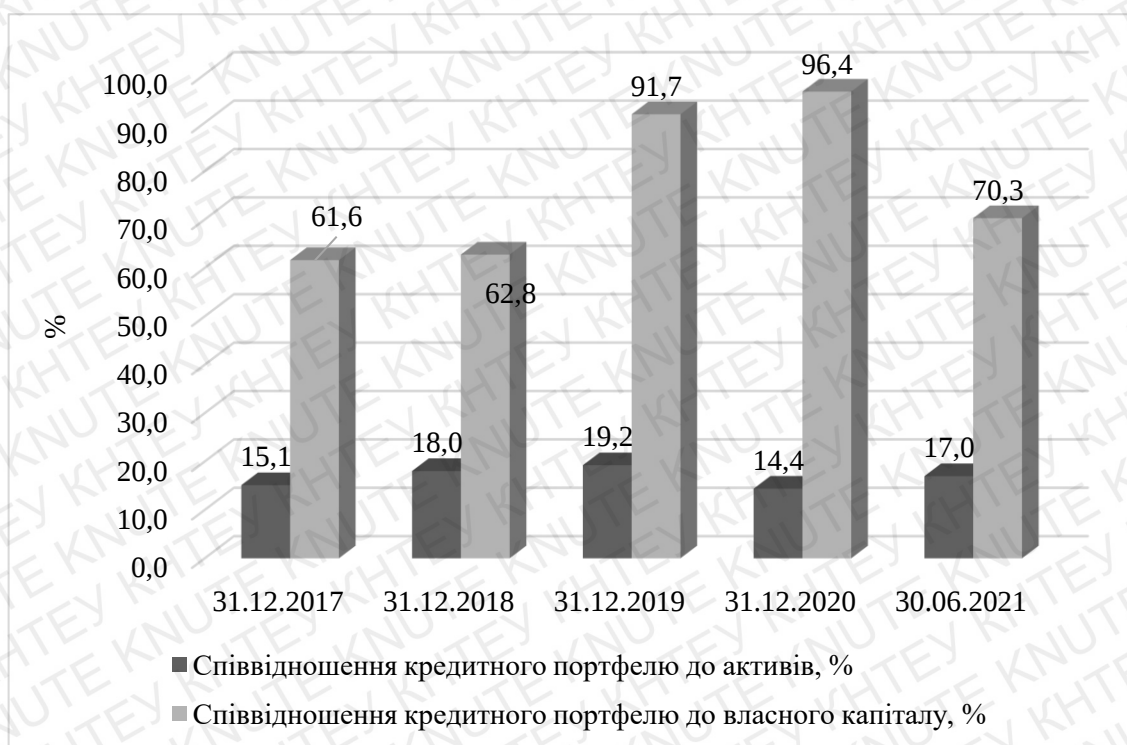

Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнтів співвідношення обсягу кредитного портфелю до активів та власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» за 2015-2019 (9міс) рр.

Джерело: розраховано автором на основі даних таблиці 2.4

Як свідчать дані рисунку 2.4, в цілому коефіцієнт співвідношення кредитного портфелю до обсягу активів за 5 останніх років не мав визначеної тенденції до зменшення чи зростання. Це свідчить про періодичне зростання питомої ваги кредитів наданих у обсягах активів. Станом на 31.12.2017 року кредитний портфель банку становив 15,1% у складі активів. Станом на 31.12.2018 року кредити банку становили приблизно 18,0% від загального обсягу активів, що на 2,9% більше порівняно з показником попереднього року. Станом на 31.12.2019 р. кредитний портфель банку складав 19,2% від загального обсягу активів, збільшившись на 1,2%. У 2020 році відбулося зниження наведеного показника на 4,8% (до рівня 14,4%), а у першому півріччі 2021 року аналізований показник зріс на 2,6% і склав 17,0%.

Тобто, можемо стверджувати, що кредитна політика банку в плані формування активів стала більш інтенсивною. Також варто відмітити, що зростання кредитного портфелю також супроводжувалося збільшенням обсягів

капіталу банку. Однак, кредити зростали швидше. Це також підтверджується динамікою коефіцієнта співвідношення кредитів до власного капіталу, який теж мав тенденцію до знижування – тобто зменшувався рівень покриття кредитів власним капіталом банку. Станом на 31.12.2017 року рівень покриття кредитного портфелю банку його власним капіталом становило 61,6%. Станом на 31.12.2018 наведений показник зріс до 62,8%. Станом на 31.12.2019 р. рівень покриття кредитів власним капіталом банку складав 91,7%, а у 2020 році – 96,4%, що було максимальним за останні 5 років.

Надалі для більш детального аналізу якості кредитного портфелю банку проведемо дослідження його складу і структури. Склад кредитного портфелю банку в розрізі виданих кредитів юридичним та фізичним особам, а також міжбанківських позик наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка обсягу кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за 2017-2021 (6міс) рр., млн.грн

Показники	на дату:					Темп приросту (+/-), %			
	31.12. 2017	31.12. 2018	30.09. 2019	31.12. 2020	30.08. 2021	2018 / 2017	2019 / 2018	2020 / 2019	2021 (6міс) / 2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Заборгованість за фінансовим лізингом	185575	212795	210579	164332	164678	14,7	-1,0	-22,0	0,2
Кредити юридичним особам	3330	5648	6250	5509	5127	69,6	10,7	-11,9	-6,9
Кредити фізичним особам - кредитні картки	30354	45314	51890	40609	44273	49,3	14,5	-21,7	9,0
Кредити фізичним особам - іпотечні кредити	9130	12923	11467	9566	9300	41,5	-11,3	-16,6	-2,8
Кредити фізичним особам - споживчі кредити	3144	4193	4148	3500	3233	33,4	-1,1	-15,6	-7,6
Кредити фізичним особам - кредити на придбання автомобіля	264	332	250	35	86	25,8	-24,7	-86,0	145,7

продовження табл. 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Кредити фізичним особам - інші кредити	660	672	498	129	88	1,8	-25,9	-74,1	-31,8
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу (МСП)	4210	8251	8555	6859	9936	96,0	3,7	-19,8	44,9
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом - юридичні особи	191	710	1152	588	519	271,7	62,3	-49,0	-11,7
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом - фізичні особи	197	654	742	1052	895	232,0	13,5	41,8	-14,9
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом - підприємства малого та середнього бізнесу (МСП)	126	248	418	517	591	96,8	68,5	23,7	14,3
Придбані/створені і знецінені кредити	-	196	94,0	76	70	-	-52,0	-19,1	-7,9
Всього кредитів та авансів клієнтам, загальна сума	237181	291936	296043	232772	238796	23,1	1,4	-21,4	2,6
Мінус: резерв під очікувані кредитні збитки	-198846	-241796	-236499	-177751	-176294	21,6	-2,2	-24,8	-0,8
Всього кредитів та авансів клієнтам	38335	50140	59544	55021	62502	30,8	18,8	-7,6	13,6

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності банку [36]

Як видно з таблиці 2.5, в складі кредитного портфеля банку можемо виділити кредити, видані клієнтам банку (юридичним та фізичним особам), а також резерви під знецінення кредитів, які зменшують сумарну вартість кредитного портфеля.

Станом на 31.12.2018 обсяг кредитного портфелю банку збільшився на 30,8%, в тому числі відбулося акож зростання резерву під зенцінення кредитів на 21,6%. Наведена ситуація була зумовлена переглядом непрацюючих кредитів та визнання частини з них безнадійними. Цей процес був логічним заершенням розпочатої у 2016 році процедури націоналізації банку, оскільки станом на грудень 2016 року він виявився фактичним банкрутом. Також у 2018 році періоді можна було спостерігати зростання дебіторської заборгованості за фінансовим лізингом фізичних осіб – на 14,7%.

У 2019 році відбулося зростання кредитного портфелю на 18,8%, у тому числі за рахунок впливу таких чинників:

- відбулося скорочення обсягу заборгованості за фінансовим лізингом на 1,0%;
- відбулось зростання кредитів юридичним особам на 10,7% та кредитів фізичним особам – на 14,5%.

Основним чинником скорочення обсягів кредитування у 2020 році було погашення виданих раніше позик та досить низькими темпами формування нових позик. Натомість банк активно здійснював розвиток в сегменті роздрібних банківських послуг. У 2020 році обсяг кредитного портфелю зменшився на 7,6% в цілому, у тому числі найбільше зниження обсягу кредитування спостерігалось для юридичних осіб.

За останній звітний 2021 рік можна було спостерігати зростання клієнтського кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» на 7481 млн.грн або на 13,6%, в тому числі кредити, видані юридичним особам скоротилися на 382 млн.грн або на 6,9%, а кредити, видані фізичним особам, навпаки, збільшились на 3664,0 млн.грн або на 9,0%.

Динаміку складових кредитного портфеля банку наведено на рис. 2.5. Як свідчать дані рис. 2.5, в структурі кредитного портфеля банку переважала частка кредитів, виданих юридичним особам. На міжбанківські кредити станом на 01.01.2021 р. припадало 18,2% від загального обсягу кредитного портфелю банку.

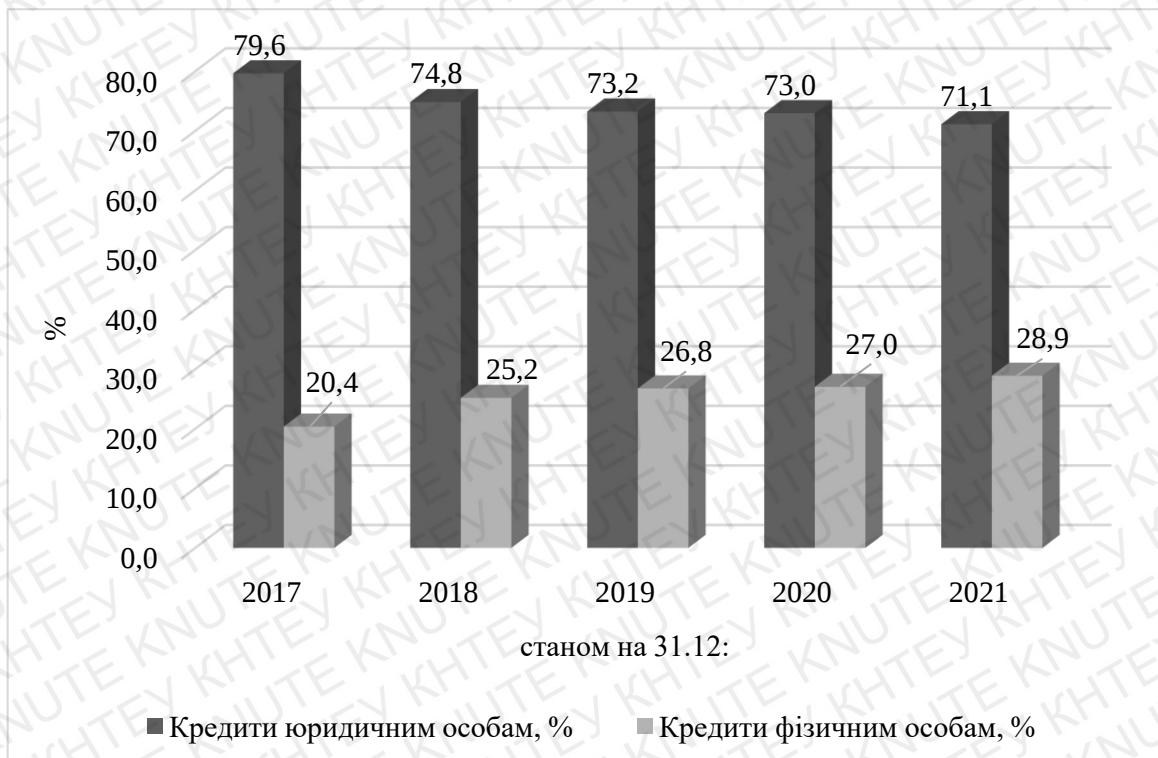

Рис. 2.5. Динаміка структури кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за 31.12.2017-30.06.2021 рр., %

Джерело: складено автором за даними таблиці 2.5

Характеризуючи динаміку структури кредитного портфелю банку, відмітимо, що частка кредитів, виданих фізичним особам за 2017-2021 рр. суттєво зросла з 20,4% до 28,9%, а кредитів, виданих юридичним особам – зменшилась на 8,5%. Зменшення частки кредитування юридичних осіб банку зумовлено скороченням кредитних програм під фінансування бізнесу і розширенням сегменту ринку роздрібних кредитних продуктів.

Отже, станом на 31.12.2017 обсяг кредитного портфелю банку становив 38835 млн.грн. У 2018 році відбулося зростання обсягу кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» на 18,8%, що було зумовлено процесами відновлення економіки після фінансової кризи (яка супроводжувалася процесами відтоку коштів клієнтів, внаслідок чого сформувалась негативна тенденція у обсягах виданих клієнтам кредитів у 2015-2016.). У 2019 році відбулося подальше зростання кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» на 18,8%, однак у 2020 році кредитний портфель банку скоротився на 7,6%, а за 6міс. 2021 року – збільшився

на 13,6%. Значення коефіцієнту співвідношення кредитного портфеля до обсягу активів за 5 останніх років не мало визначеної тенденції до зменшення чи зростання. Це свідчить про періодичне зростання питомої ваги кредитів наданих у обсягах активів. У 2020 році відбулося зниження наведеного показника на 4,8% (до рівня 14,4%), а у першому півріччі 2021 року аналізований показник зріс на 2,6% і склав 17,0%. Кредитна політика банку в плані формування активів стала більш інтенсивною. Також варто відмітити, що зростання кредитного портфелю таких супроводжувалося збільшенням обсягів капіталу банку. Однак, кредити зростали швидше. Це також підтверджується динамікою коефіцієнта співвідношення кредитів до власного капіталу, який теж мав тенденцію до знижування – тобто зменшувався рівень покриття кредитів власним капіталом банку. За останній звітний період (6 міс. 2021 року) можна було спостерігати зростання клієнтського кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» на 7481 млн.грн або на 13,6%, в тому числі кредити, видані юридичним особам скоротилися на 382 млн.грн або на 6,9%, а кредити, видані фізичним особам, навпаки, збільшились на 3664,0 млн.грн або на 9,0%.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

3.1. Світовий досвід кредитної політики банку в посткризовий період

В сучасних умовах міжнародні банки беруть активну участь в міжнародному русі капіталу, відіграють визначальну роль в процесах фінансової глобалізації. Крім того, вони визначають кредитні ризики і беруть участь в перерозподілі кризових процесів, дисбалансі і оптимізації економіки в світовому масштабі. Надалі, аби сформувати більше чітке уявлення про особливості кредитної політики банків в зарубіжних країнах у глобальному аспекті, пропонуємо розглянути їх основні показники. Для цього скористаємося статистичною інформацією міжнародних банків та аудиторських компаній [67, 68]. На рис. 3.1 наведено основні показники обсягу активів та капіталізації для найбільших багатофункціональних банків (банківських груп) світу станом на кінець 2020 року.

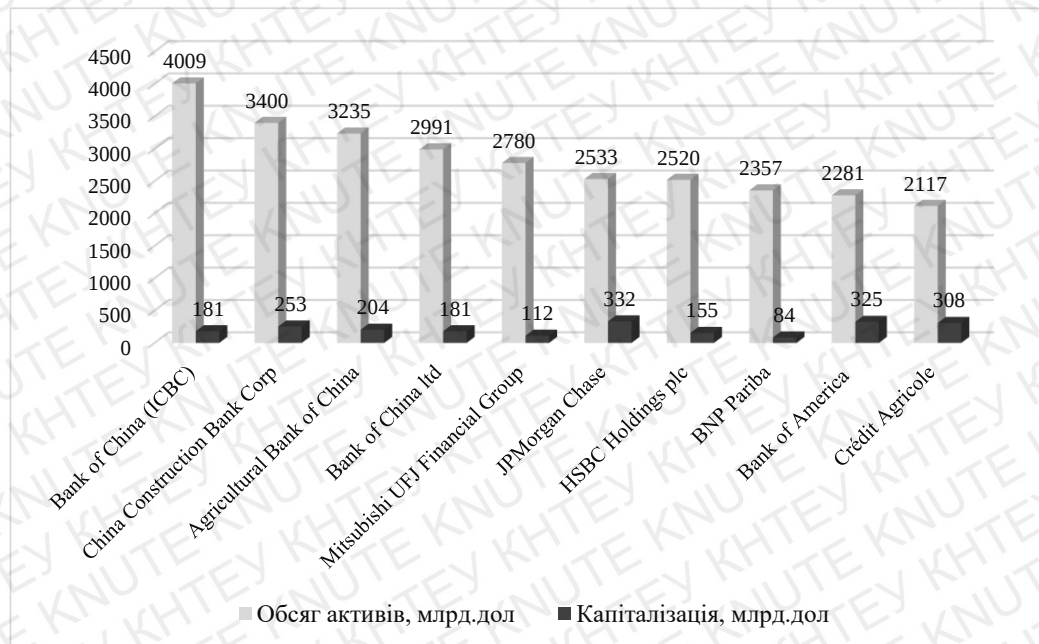

Рис. 3.1. Основні показники обсягу активів та капіталізації для найбільших банків (банківських груп) світу, кінець 2020 р.

Джерело: складено автором за даними [50]

Умовно, кредитний профіль банків на міжнародному рівні можна представити наступним чином:

Таблиця 3.1

Характеристика стратегічного профілю формування кредитного портфелю банків в світі

<i>Основні ознаки стратегічного профілю багато-функціональних банків</i>	<i>Глобальний рівень</i>	<i>Міжнародних рівень</i>	<i>Регіональний рівень</i>
Середній розмір активів	Більше за 500 млрд дол.	100-500 млрд дол.	10-100 млрд дол.
Географія операцій	Глобальна	Окремі регіони і країни	Суміжні держави і міжнародні фінансові центри
Середня кількість країн присутності	більше 10	5-10	3-5
Основні види бізнесу зарубіжних підрозділів	Роздрібний, корпоративний, інвестиційний	Роздрібний, корпоративний, рідше інвестиційний	Роздрібний корпоративний
Середнє значення ТНІ або частки іноземних підрозділів у доходах/прибутку банку	Вище 25%	15-25%	10-15%
Роль на національних ринках фінансово-банкнських послуг	Висока у багатьох країнах присутності	Висока в деяких країнах присутності	Як правило, невелика

Джерело: сформовано автором за даними [50]

Обсяг активів є важливим критерієм формування кредитного портфелю міжнародних банків. Банки, які працюють на глобальному рівні, мають найбільші обсяги активів за рахунок досить розгалуженої мережі підрозділів, представництв та дочірніх установ. Географія кредитних операцій може носити глобальний, регіональний або міжкордонний характер. У посткризовий період зі зростанням масштабів діяльності банки починають активніше розвивати нові технології верифікації клієнтів у процесі видачі кредитів. Це зумовлено тим, що в умовах пандемії COVID-19 виникла необхідність дистанційної верифікації осіб та впровадження удосконалених скорингових механізмів оцінювання кредитоспроможності позичальників.

Розглядаючи специфіку формування кредитного портфелю міжнародних банків, важливо також проаналізувати показники транскордонної активності багатофункціональних банків у головних фінансово-розвинутих регіонах світу (рис. 3.2)

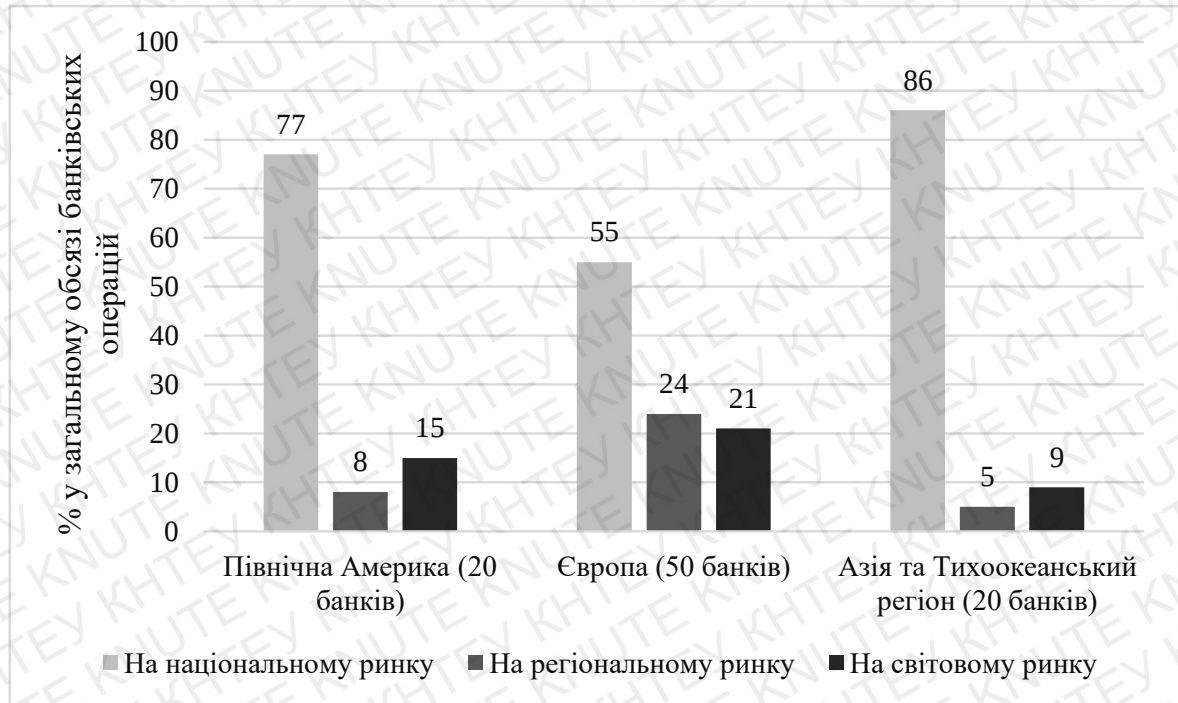

Рис. 3.2. Розподіл обсягу кредитних операцій міжнародними банками за регіонами світу у 2020 р., %

Джерело: складено автором за даними [50]

Як можемо бачити з даних рис. 3.2, у Північній Америці міжнародними банками було здійснено близько 77% від загального обсягу кредитних операцій на національному ринку і лише 15% - на міжнародному. Це зумовлено тим, що в США та Канаді ринок кредитування дуже розвинутий і для розширення кредитної діяльності банкам достатньо бути присутніми на території своєї юрисдикції. Водночас, протилежна ситуація характерна для банків Європи, які в значній мірі представлені на регіональному та світовому ринку – 24% та 21%. Банківський сектор країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону розвивається за моделлю, яка подібна до США. Таким чином, можна зробити висновки про те, що Європейські банки є найбільш відкритими для міжнародного

співробітництва, що може бути зумовлене певним дефіцитом попиту та надлишку пропозиції на ринку банківських послуг в регіоні ЄС [65].

У багатьох зарубіжних джерелах під кредитною політикою мається на увазі план всіх дій щодо кредитування позичальника, в яких основою ефективної роботи та діяльності загалом є принципи її побудови [1]. Закордонний досвід кредитування за своєю структурою не відрізняється від процесу кредитування в Україні. У процесі кредитування основний акцент віднесено на аналіз кредитоспроможності позичальника, на що і акцентується основна увага в кредитній політиці.

Погіршення прибутковості банківських установ ЄС у період економічних криз 2000-х років внаслідок прорахунків у кредитній діяльності та встановлення нормативної планки рівня економічного капіталу, достатнього для невілювання екстраординарних збитків банківської станова на рівні 8% від зважених за ризиком активів стали основними чинниками поширення сучасних моделей оцінки кредитного ризику. Застосування таких моделей спрямовано на оцінку, узагальнення та управління, в першу чергу, неочікуваним кредитним ризиком у різних географічних зонах, яких європейський банк проводить свої операції, та по різних кредитним продуктам. Моделі оцінки неочікуваного кредитного ризику також допомагають банкам у просуванні внутрішніх процедур активного управління кредитним портфелем, оцінці прибутковості окремих банківських продуктів, визначенні мотивації персоналу тощо [7].

Сучасні моделі управління неможливо побудувати без досконалого вивчення елементного складу об'єкта дослідження, а саме, - без детального, багатовекторного розгляду середовища, причин та механізмів виникнення та дії ризиків у банківській системі, без врахування рекомендацій Банку міжнародних розрахунків та критичного аналізу сучасної практики управління ризиками в комерційних банках ЄС та США.

У практиці роботи зарубіжних банків аналізу кредитного ризику та управління ним приділяється велика увага. Банківські ризики мають тенденцію концентрування в кредитному портфелі. Якщо в банку з'являються серйозні

фінансові труднощі, то проблеми зазвичай виникають через кредити, які неможливо стягнути внаслідок прийняття помилкових управлінських рішень, незаконних маніпуляції з кредитами, проведення неправильної кредитної політики і непередбачувано економічного спаду [15].

Зарубіжні банки для оцінки кредитного ризику застосовують спеціальні методики кредитного рейтингу. Здебільшого ці методики являють собою сукупність параметрів, які оцінюють кредитоспроможність і мають комплексний характер. Багато в чому вони схожі, тому що охоплюють приблизно однакове коло показників і відомості і дозволяють співставити безліч факторів кредитного ризику. Основна мета проведення аналізу кредитоспроможності індивідуального позичальника полягає у проведенні оцінки ризику, який може бути пов'язаний із наданням кредиту приватним клієнтам. Такі ризики мають значну відмінність від ризиків, які виникають при кредитуванні корпоративних клієнтів. Для скорочення витрат банками обслуговується велика кількість різноманітних клієнтів, що відрізняються один від одного як особистостями, так і фінансовим становищем [22].

У зарубіжних банках аналіз кредитоспроможності поділяють на 4 етапи:

1. Визначити мету кредиту;
2. Визначити джерела погашення;
3. Оцінити ризик;
4. Проведення фінансового аналізу.

Виходячи з визначення мети та джерел погашення виділяють 4 напрямки при затвердженні кредиту:

1. Сезонність;
2. Кредит з метою поповнення обігових коштів;
3. Середньостроковий кредит;
4. Проектне кредитування.

Під сезонними позиками розуміються такі позики, які надаються тим компаніям, яким необхідно капітал погасити свою короткострокову заборгованість завдяки сезонності бізнесу.

Позики на поповнення оборотних коштів видаються по-перше, у разі виникнення в компанії фінансування касового розриву; по-друге, за потреби постійного фінансування з метою безперервного виробничого процесу. Якщо порівнювати сезонні позики та позики на поповнення оборотних коштів, то другі мають властивість повторюватися і переплітатися, а таке нерідко важко при визначенні терміну погашення кредиту.

Мета надання середньострокових позик у фінансуванні компанії із закупівлі обладнання, машин, поповнення оборотних коштів. Кредити затверджуються рішенням комітету [33].

Відповідно до закону Конгресу США «Про рівні кредитні можливості» (ECOA), у кредиторів немає прав проводити дискримінацію потенційного позичальника, за расовими, релігійними ознаками і т.д. На початковій стадії оформлення документів заповнюється анкета, де відображаються такі дані [30]:

1. Характеристика позичальника;
2. Освіта позичальника;
3. Кваліфікаційні вимоги;
4. Стан здоров'я;
5. Особисте майно.

Насправді застосовується дуже багато методів аналізу кредитоспроможності позичальника у всьому світі, у кожному окремому банку є своя система оцінки, яка спирається на умови угоди. Наприклад, у Німеччині показником платоспроможності можна назвати умову, коли борг, що обслуговується, близько 60% і вище. Додатково застосовується «Метод кредитного скорингу». Такий метод ґрунтується на оцінці позичальника в балах. Клієнт із 1.25 балами є кредитоспроможним, а нижче 1.25 балів неплатоспроможним. Позитивна властивість методу скорингу у його проведенні при позичальнику [30].

Методу аналіз кредитоспроможності позичальника Німеччини схожий з методами аналізу США і Франції. Також у США кредити часто оцінюються за

методами п'яти «С»: character (характер); capital (капітал); capacity (можливості); conditions (умови); coverage (забезпечення).

Світовими банками часто застосовуються спеціальні показники або коефіцієнти, що відображають мінімальний обсяг оплат за кредити та максимально можливу заборгованість за кредитом щодо клієнтської виручки [46].

Банкам Північної Америки, Західної Європи притаманна велика кількість послуг у сфері кредитування як юридичних, так і фізичних осіб. Багато зарубіжних банках позики видаються як кредитного ліміту. Однією з простих позик у таких країнах як Канада, США, Великобританія є ліміт з овердрафту. При видачі цієї короткострокової позики перераховуються кошти з розрахункового рахунку позичальника понад залишок на поточному рахунку. Сума такої позики залежить від суми на поточному рахунку, яка встановлюється згідно з угодою між кредитором та позичальником. Зручність овердрафту в тому, що клієнт отримує необхідну суму швидко та у потрібній кількості, при цьому сплачує відсоток лише за фактичне використання. Відсоток нараховується щодня на суму, що перевищує залишок, наявний на поточному рахунку. При видачі овердрафту кошти, які зараховуються на рахунок позичальника, списуються в рахунок погашення боргу, у зв'язку з чим розмір овердрафту змінюється виходячи з поповнення рахунку [46].

Необхідно відзначити контокорентний рахунок як одну з форм надання кредитного ліміту. Контокорентний рахунок є поєднанням позичкового та поточного рахунків. Контокорентний рахунок містить операції банку та його клієнта: за дебетом проводяться позички кредитора позичальнику, за кредитом - надходження виручки від. Кредитний ліміт може бути встановлений після аналізу фінансового стану позичальника, а також його пов'язаності із банком тощо. За контокорентним рахунком розрахунок проводиться не за угодою окремо, а за періодами, частіше за кварталами. Такий вид кредиту застосовується у США, Бельгії, Німеччині, Італії, Голландії. Особливістю овердрафту та

контокоренту є те, що вони, будучи позиками до запитання, мають місце продовження для постійних клієнтів [30].

У більшості країн кредитний ліміт оформляється у вигляді кредитної лінії, а саме через укладання угоди про відкриття кредитної лінії згідно з яким кредитор надає позичальник кошти на умовах, які відображені в угоді. Трапляються випадки, коли такі угоди укладаються в усній формі. Іноді ця угода полягає у усній формі. Таке зобов'язання кредитора називають відкриттям кредитної лінії чи відкритим кредитним лімітом. Найчастіше термін кредитної лінії буває річним, спостерігається продовження. При відкритті кредитної лінії позичальнику немає потреби додатково проводити зустрічі з банком, оформляти застави, проводити операції з них, достатньо укладання договору банківської позики, що вважається частиною угоди. Така зручність для позичальника, як і надає можливість банку зберегти у себе право надати відмову у кредиті рамках ліміту, у разі погіршення становища позичальника. Додатково багато банків практикують вимогу зберігати незнижуваний залишок на рахунках клієнта до 20% від суми позики. У результаті, це збільшує реальний розмір відсотка за кредитом, що використовується [12].

Зміни кредитної політики у посткризові роки стали причиною розробки методів кредитування, що призвело б до зниження кредитного ризику. Прикладом можуть бути роловерні або поновлювані кредити. Це вид середньо та довгострокових позик, що видаються під плаваючу відсоткову ставку, що переглядаються кожні 6-12 місяців згідно з умовами кредитної угоди. Так, термін використання позики розбивається на відрізки з переглядом ставки відсотка. У практиці зустрічається, що відновлювана кредитна лінія відкривається на середній термін, але погашається в короткий термін, що веде до відновлення кредиту до закінчення загального терміну за згодою відкриття кредитної лінії. Така часта зміна відсоткової ставки веде до зменшення ризику банківського збитку збільшення процентних ставок за депозитами, є основним джерелом коштів на видачі середньострокової позики.

Зниження обсягу ризику за кредитами організують синдіковані позики, тобто. кредити, що надаються двома та більше банками одному позичальнику. При видачі такого кредиту, кредитори-учасники створюють синдикат, об'єднуючи свій капітал на певний термін. Відповідно до договору, кожен кредитор перебирає відповідальність видати кошти позичальнику у відведеному йому розмірі. Такі кредити можуть видаватися і не в рамках синдикату, а одним кредитором, причому іншим банкам видати сертифікат участі в угоді. Подібна видача у вигляді колективу розподіляє ризик на кожного кредитора та підвищує розмір кредиту [30].

Крім розглянутих форм позички бувають: під нерухомість (під заставу); під цінні папери; споживчі.

В результаті аналізу світового досвіду видачі кредитів необхідно зробити висновок, що такі кредити як іпотечні, вексельні, а також пластикові картки) застосовуються вітчизняними банками, поряд з методами аналізу кредитоспроможності позичальника. Це дозволяє переконатися, що вітчизняна лінійка надання банківських послуг перебуває на рівні з провідними банками. У разі виникнення труднощів у банків будь-які антикризові заходи мають складатися також із управління кризовими явищами у майбутньому [12].

Відповідно до зарубіжної практики подібні заходи полягають у:

- Проведення рівномірної макроекономічної політики;
- розвитку та поліпшення роботи банківського нагляду.

Основний напрямок макроекономічної політики полягає у боротьбі з інфляцією, що створює причини нестабільності на фінансовому ринку, що тягне за собою зростання відсоткових ставок, які можуть призвести до банкрутства позичальників та інших проблем. М'яка грошово-кредитна політика веде до масової спекуляції (з нерухомістю), далі до дестабілізації фінансового сектора. Одночасно, дія макроекономічної політики проти зниження виробництва необхідна, оскільки це пов'язане із банкрутством.

Шляхи вдосконалення роботи банківського нагляду полягають у створенні механізму, який створив би ефективність фінансової дисципліни. Більшість

країн, які мають деякі труднощі у банківській сфері, працюють за такими напрямками:

- зростання мінімального розміру власного капіталу банку;
- зміцнення контрольних функцій за мікро кредитними організаціями та іншими небанківськими установами.

Таким чином, вивчення зарубіжного досвіду формування кредитної політики показав деяку схожість із правилами та процедурами складання формування політики банків України. Основною причиною стало те, що процес кредитування закордоном та в Україні має велику схожість. Головною схожістю став аналіз проведення кредитоспроможності позичальника, що є основною частиною кредитної політики. На основі практики зарубіжних країн під час фінансової кризи, метод дерегулювання може стати причиною постійної участі держави у вигляді механізму порятунку банків, які зазнають певних труднощів. Специфічною відмінністю між кредитною політикою іноземних банків країн ЄС та Північної Америки та вітчизняними банками полягає в тому, що в іноземних банках процентні ставки за кредитами значно менші, ніж у банках України.

3.2. Напрями вдосконалення кредитної політики АТ КБ «ПриватБанк» в посткризовий період

Розвиток ринку банківських послуг та сучасних інформаційних технологій сприяє тому, що формування збутової політики банку на роздрібному ринку стає одним з основних інструментів підвищення ефективності банківської діяльності [22].

Предметом прискіпливої уваги керівництва вітчизняних банків має бути і ефективність управління погашенням проблемної кредитної заборгованості. Оцінку ефективності управління кредитним портфелем при залученні банком колекторської компанії необхідно здійснювати з використанням таких показників, як середній відсоток клієнтів, які повністю погасили заборгованість;

середній відсоток заборгованості, яка була повністю погашена, а також середній відсоток комісії колектору.

Натомість ефективність управління кредитним портфелем банком у разі самостійного вирішення ним проблеми простроченої заборгованості за допомогою використання в кредитному процесі Collection системи слід характеризувати першими двома з вищезазначених показників, а також відсотком загальних витрат банку на повернення цих кредитів. При цьому критерієм вибору банком тієї чи іншої моделі повернення кредитів слід керуватися рівнем їх результативності і економічності.

В сучасних умовах ефективність кредитної діяльності залежить не лише від банківських установ, а від усіх його структур, об'єктом діяльності яких є:

- система обміну інформацією між банками і позичальниками;
- оцінка кредитоспроможності позичальників (кредитні бюро) і заставного забезпечення (професійні оцінювачі, реєстратори);
- страхування кредитів, об'єктів (автострахування) і забезпечення (страхування застави) кредиту, страхування від збитків через перерву в господарській діяльності, а також позичальників (страхові компанії);
- консультування стосовно ефективного використання кредитного потенціалу/розміщення кредитних ресурсів, проведення інвестиційної експертизи проектів (консалтингові компанії);
- врегулювання простроченої заборгованості (колекторські агентства);
- розбивка кредитної діяльності на такі блоки, як “документообіг”, “аналітика”, “обслуговування позичальників” з підбором спеціальних інструментів і технічних рішень, розробка програмного забезпечення, впровадження аналітичних технологій та автоматизація (автоматизація управління взаємовідносинами з клієнтами, бізнес-процесами, супроводом кредитних продуктів, обробки заявок на кредит і оцінки позичальника, збору заборгованостей; автоматична реєстрація рішень, що приймаються; автоматичне створення текстів кредитних договорів, договорів забезпечення, розпоряджень на видачу кредиту, службових записок та інших документів; накопичення і

обробка інформації про кредитний портфель та надання зведених аналітичних даних по окремих видах кредитів; автоматизація скорингу позичальника на основі оцінки його платоспроможності, розрахунок на основі застосування різних економіко-математичних моделей максимального розміру кредиту; автоматизоване здійснення траншів по кредиту, розрахунків відсотків і формування графіків платежів, відкриття кредитних ліній з різними лімітами і кредитних операцій держателів банківських пластикових карток; прогнозування платежів з погашення заборгованості, розрахунок і корекція графіків погашення основного боргу і відсотків, формування і зміна категорій якості позики) кредитної діяльності (ІТ-компанії) [4].

З метою підвищення ефективності управління кредитною діяльністю банку АТ КБ «Приватбанк» пропонується удосконалити методику формування процесу кредитування юридичних осіб з урахуванням особливостей позичальника. Основні етапи запропонованої моделі процесу кредитування наведено на рис. 3.3.

Спираючись на методичні рекомендації банківських установ та аналіз існуючої клієнтської бази аналізованих банків, визначено відповідну питому вагу кожного з показників, серед яких найбільш вагомими є показники рентабельності. Рентабельність діяльності формує можливість позичальника виконувати свої зобов'язання по виплаті відсотків та суми основного боргу, свідчить про конкурентоспроможність його продукції, рівень стабільності позицій позичальника на ринку та виступає характеристикою ефективного функціонування суб'єкта господарювання. Це доводить доцільність використання показника рентабельності для характеристики змін стану галузі.

В рамках запропонованого підходу до врахування галузевих особливостей кредитний рейтинг позичальника слід розраховувати як суму бальної оцінки (визначається згідно з діючою методикою банку) та коригуючої поправки (розраховується як різниця рейтингових оцінок рентабельності діяльності позичальника (CP_i^j) та галузі на певну дату (RIP_i^j).

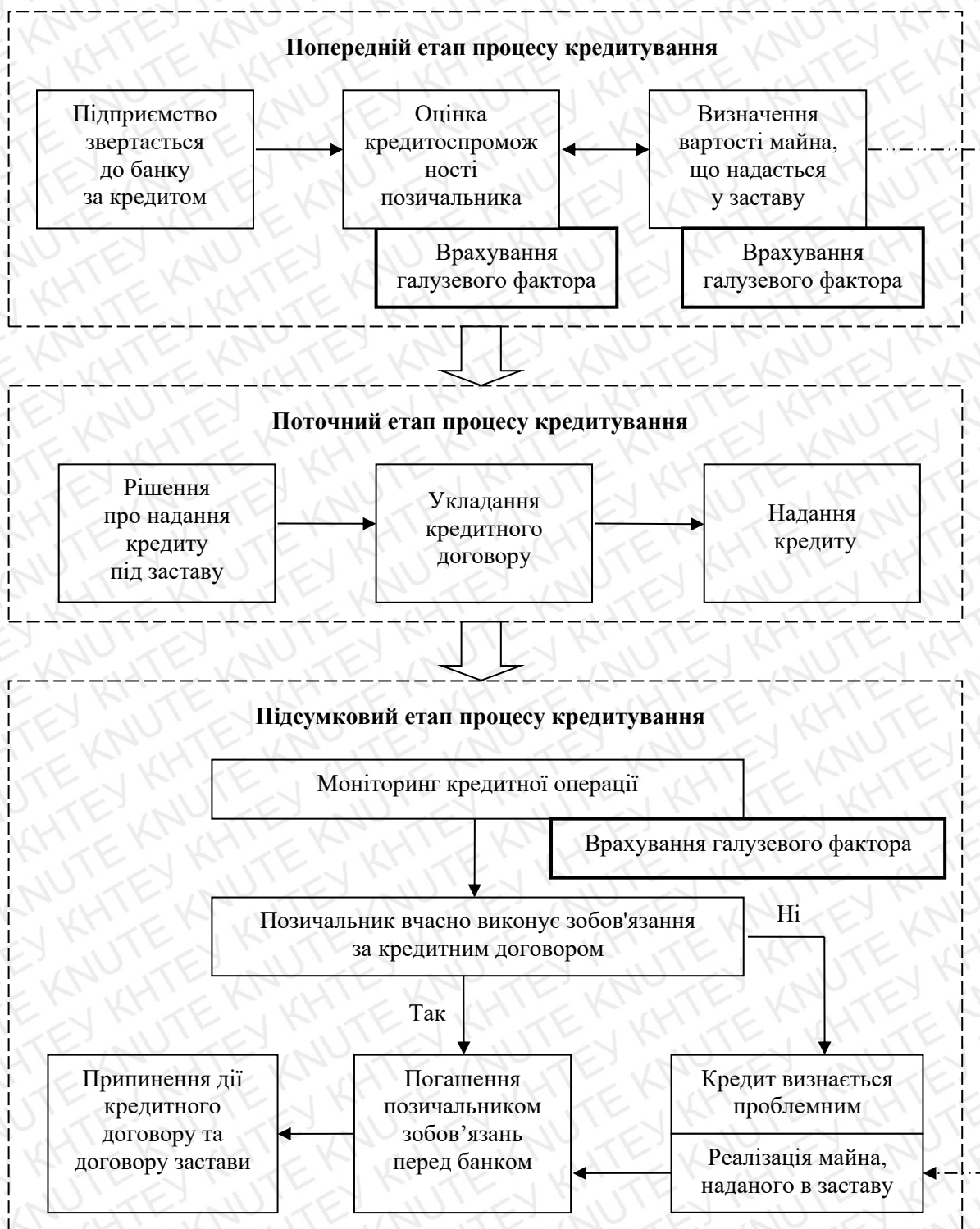

Рис. 3.3. Удосконалена процедура банківського кредитування для АТ КБ «Приватбанк» з урахуванням галузевих особливостей діяльності позичальника

Джерело: складено автором на основі [27]

Для розрахунку рейтингової оцінки рентабельності діяльності галузі економіки пропонується використовувати підхід з інтегральним значенням у 10 балів [27]:

$$RIP_i^j = \frac{IP_i^j - IP_i^{min}}{IP_i^{max} - IP_i^{min}} \cdot 10, \quad (3.1)$$

де, RIP_i^j — рейтингова оцінка рентабельності діяльності i -ї галузі економіки на j -ту дату;

IP_i^j — рентабельність діяльності i -ї галузі економіки на j -ту дату;

IP_i^{min} , IP_i^{max} — мінімальне та максимальне значення рентабельності діяльності i -ї галузі економіки за аналізований період.

Одним з дієвих напрямів підвищення ефективності процесу кредитування в межах описаної вище моделі в банку АТ КБ «Приватбанк» в сучасних умовах є поєднання функціонального і процесного управління в них є чіткий опис і регламентація всіх його складових, що уможлиблює:

- формалізацію існуючої в банку моделі кредитування шляхом розробки регламентів, положень і посадових інструкцій, внутрішніх стандартів і нормативів, систем управління якістю, а також усунення дублювання функцій кредитних інспекторів та інших банківських працівників;

- визначення стратегічних і тактичних напрямів розвитку кредитної діяльності в банку;

- пришвидшення навчання нових банківських працівників, розробку на підставі ретельного аналізу працёмісткості складових кредитної діяльності, вартісного і функціонально-вартісного (за центрами витрат) аналізу (із з'ясуванням адекватності і можливості перерозподілу використовуваних в ході кредитної діяльності ресурсів між окремими операціями) напрямів і механізму подальшого вдосконалення кредитної діяльності;

- зменшення кількості помилок при оформленні кредитної документації;

- посилення відповідальності банківських службовців за виконувану роботу;
- підвищення прозорості в організації кредитної діяльності.

Аналіз діючої практики АТ КБ «Приватбанк» засвідчив, що на сьогодні він встановлює фіксовані межі співвідношення вартості заставного майна та суми кредиту, які переважно визначаються вимогами НБУ щодо формування резервів під кредитні ризики. Коефіцієнт заставного забезпечення запропоновано розраховувати на основі коефіцієнта варіації з визначенням очікуваних втрат кредитора (рис. 3.4).

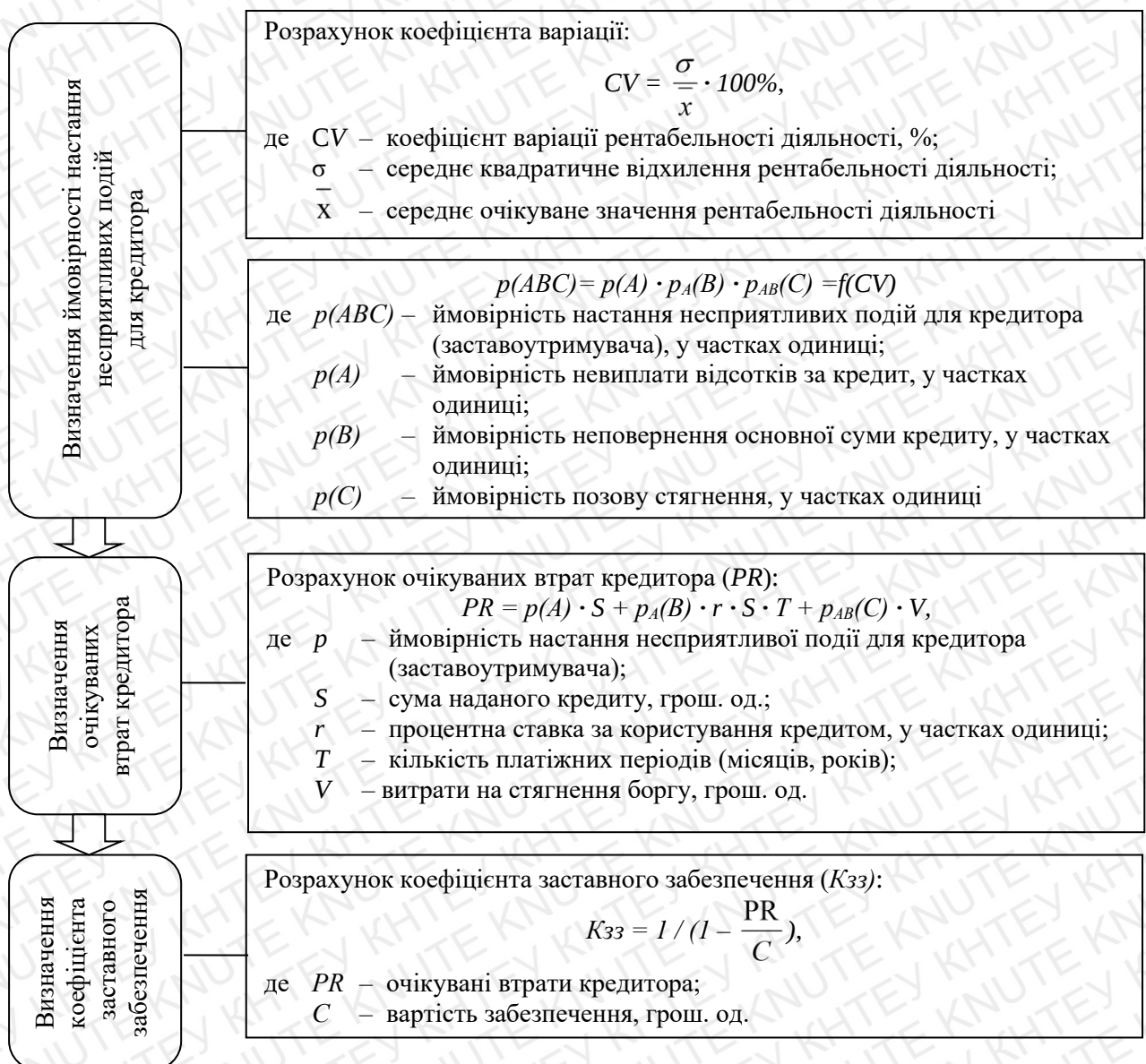

Рис. 3.4. Алгоритм визначення коефіцієнта заставного забезпечення
 Джерело: складено автором на основі [17]

Як базу для визначення коефіцієнта варіації автором запропоновано використовувати показник рентабельності діяльності галузі економіки. Приймаємо, що для розрахунку очікуваних втрат кредитора ймовірності несплати відсотків за кредит ($p(A)$), неповернення основної суми боргу ($p(B)$) та звернення позову стягнення ($p(C)$) є умовно залежними між собою та, у своєму поєднанні, складають загальну ймовірність настання несприятливих подій для кредитора $p(ABC)$. Процес визначення коефіцієнта заставного забезпечення запропоновано проводити в три етапи: перший етап – визначення ймовірності настання несприятливих подій для кредитора; другий – визначення очікуваних втрат кредитора; третій – визначення коефіцієнта заставного забезпечення.

Таким чином, запропонована система показників оцінки заставного забезпечення при видачі кредитів дозволить оцінити перспективність формування кредитного портфеля банку АТ КБ «Приватбанк» з урахуванням фактора ризику.

Також даному питанні обґрунтуємо основні напрямки формування стратегії розширення обсягів кредитування АТ КБ «Приватбанк» в Україні. Для цього охарактеризуємо основні сегменти послуг, в межах яких будуть використовуватися ті чи інші засоби стимулювання збуту кредитних продуктів, а також методи впровадження заходів збуту при просуванні цих послуг на ринок.

Як було зазначено вище, «Приватбанк» вже використовує в якості просування інструмент онлайн-банкінгу, що базується на здійсненні операцій через веб-сервіси та сервери банку, які розміщені у хмарі. Однак, варто відмітити, що такий підхід не досить ефективним, оскільки він не має системності і механізму управління ним. Аналогічно можна сказати і для мобільного банкінгу. На сьогодні в банку відсутня повноцінна технологія формування двосторонніх комунікацій з клієнтами. Відповідно, в сучасних умовах потрібно запропонувати ефективну та економічно вигідну альтернативу даному підходу.

Таким чином, основними напрямками удосконалення збуту кредитних продуктів для банку «Приватбанк» можемо запропонувати такі:

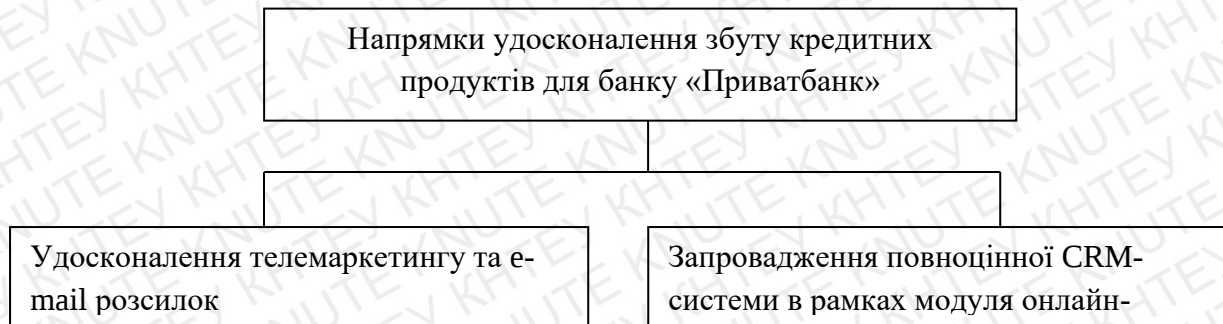

Рис. 3.5. Напрямки удосконалення методів збуту кредитних продуктів для банку «Приватбанк»

Джерело: складено автором на підставі власного бачення.

З метою удосконалення збуту кредитних продуктів для банку «Приватбанк» можна запропонувати 2 основні підходи:

- Звернення до відповідних маркетингових агентств, які здійснять організацію заходів просування та візьмуть на себе усі функції з управління ним;
- Удосконалити механізм просування кредитних продуктів самостійно, використовуючи новітні інформаційні технології з урахуванням бюджетних обмежень для банку.

Розглянемо кожен підхід більш детально.

Специфікою використання можливого аутсорсингу маркетингової діяльності є те, що на ринку України сьогодні кількість спеціалізованих фірм, що займаються маркетинговими послугами є недостатньою. Недостатній рівень якості таких послуг, недосконалість методології і тактики їх виконання на вітчизняному ринку; замовники-користувачі недостатньо проінформовані про можливості та ефективність таких послуг; фірми та особи, на яких спрямована рекламна інформація, не завжди її сприймають як достовірну, недостатньо довіряють їй; відсутнє до цього часу законодавче регулювання прямого маркетингу.

Виходячи з аналізу наукової та практичної літератури ми дійшли висновку, що система політики взаємовідносин «Приватбанк» з потенційними аутсорсерами має передбачати:

- запровадження в організаційну структуру управління банку нових управлінських блоків – CRM, PRM, SRM, HRM;
- розробку відповідних стратегічних напрямів та їх реалізацію;
- створення інформаційно-аналітичного центру;
- формування і підтримку інтерактивної та багатоканальної системи комунікаційних зв'язків «Приватбанк» з зацікавленими учасниками процесу на основі системи зворотного зв'язку. Запропонований підхід дозволить реалізувати збутову політику взаємовідносин «Приватбанк» з клієнтами, яка буде орієнтована на посилення конкурентних переваг, обумовлених формуванням і активним використанням актуальної комплексної інформації. Така політика дозволить вищому керівництву банку проявити гнучкість при ухваленні дієвих управлінських рішень.

Отже, з метою підвищення ефективності управління кредитною діяльністю банку АТ КБ «Приватбанк» пропонується удосконалити методику формування процесу кредитування юридичних осіб з урахуванням особливостей позичальника. Запропонована система показників оцінки заставного забезпечення при видачі кредитів дозволить оцінити перспективність формування кредитного портфеля банку АТ КБ «Приватбанк» з урахуванням фактора ризику. Для підвищення ефективності кредитної діяльності було визначено основні напрямки підвищення ефективності збуту кредитних продуктів «Приватбанк». Канали збуту кредитних послуг банку мають укладатися у певну систему, ефективність функціонування якої визначає тип її організації, її структура, підпорядкованість, характер зв'язків між підрозділами, що в цілому, відповідно за західного досвіду, має назву „організаційний дизайн».

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, за результатами проведеного дослідження можемо сформулювати такі висновки і пропозиції:

1. За результатами теоретичного обґрунтування змісту кредитної політики банку було встановлено, що вона являє собою систему заходів, цілей та процедур здійснення банком своєї кредитної політики, яка спрямована на забезпечення постійного зростання ефективності кредитного портфелю за умови мінімізації його ризиків. Кредитна політика банку забезпечує відповідні засади для оптимального використання його ресурсів, створює передумови для прийняття більш обґрунтованих рішень в управлінні кредитними операціями. Метою формування кредитної політики банку є створення відповідних передумов для оптимізації управління кредитним портфелем та кредитними ризиками. При цьому, важливу роль у процесі такого управління відіграють відповідні критерії якості кредитів, які впливають на кредитні ризики.

2. Результати проведеного аналізу кредитної політики банків України свідчать, що за 8 місяців 2021 року відбулося зростання обсягу кредитного портфелю банків по банківській системі України на 7,1% до рівня 1029,3 млрд.грн, а обсяг кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» збільшився на 2,3% до рівня 56,3 млрд.грн. Основною причиною зростання кредитного портфелю у 2021 році було відновлення в економіці України ділової активності та поступове зростання рівня кредитування банками бізнесу. Станом на 01.08.2021 року обсяг кредитного портфелю банків збільшився на 7,1% становив 1023,9 млрд.грн, у тому числі кредити, надані суб'єктам господарювання, зросли на 4,9% і склали 785,8 млрд.грн, а фізичним особам – зросли на 27,3% і склали 226,9 млрд.грн. Питома вага обсягів кредитування господарських структур в кредитному портфелі банківських установ на початок 2021 року практично не змінилася у порівнянні з 2019 роком, тоді як частка кредитів домогосподарствам зросла з 17,6% до 22,0%. Також в певній мірі відбулося поступове зростання і частки кредитів, наданих органам державної влади та небанківським установам).

Коефіцієнт кредитної активності, який відображає частку кредитних операцій в загальних активах банків набув найбільшого значення на початок 2019-го року, і найменшого – на початку 2021-го року. Вектор кредитної стратегії в банківській системі у 2020-2021 рр. змінився - вона стала більш розміреною, консервативною (коефіцієнт кредитної активності 0,53 станом на 01.01.2021 р. - найменше значення за досліджуваний період), що може відобразитися на доходності банківської системи.

3. Було проведено дослідження кредитної політики АТ КБ «Приватбанк». Станом на 31.12.2017 обсяг кредитного портфелю банку становив 38835 млн.грн. У 2018 році відбулося зростання обсягу кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» на 18,8%, що було зумовлено процесами відновлення економіки після фінансової кризи (яка супроводжувалася процесами відтоку коштів клієнтів, внаслідок чого сформувалась негативна тенденція у обсягах виданих клієнтам кредитів у 2015-2016.). У 2019 році відбулося подальше зростання кредитного портфелю АТ КБ «Приватбанк» на 18,8%, однак у 2020 році кредитний портфель банку скоротився на 7,6%, а за 6 міс. 2021 року – збільшився на 13,6%. Значення коефіцієнту співвідношення кредитного портфеля до обсягу активів за 5 останніх років не мало визначеної тенденції до зменшення чи зростання. Це свідчить про періодичне зростання питомої ваги кредитів наданих у обсягах активів. У 2020 році відбулося зниження наведеного показника на 4,8% (до рівня 14,4%), а у першому півріччі 2021 року аналізований показник зріс на 2,6% і склав 17,0%. Кредитна політика банку в плані формування активів стала більш інтенсивною. Також варто відмітити, що зростання кредитного портфелю також супроводжувалося збільшенням обсягів капіталу банку. Однак, кредити зростали швидше. Це також підтверджується динамікою коефіцієнта співвідношення кредитів до власного капіталу, який теж мав тенденцію до зниження – тобто зменшувався рівень покриття кредитів власним капіталом банку. За останній звітний період (6 міс. 2021 року) можна було спостерігати зростання клієнтського кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» на 7481 млн.грн або на 13,6%, в тому числі кредити, видані юридичним особам

скоротилися на 382 млн.грн або на 6,9%, а кредити, видані фізичним особам, навпаки, збільшилися на 3664,0 млн.грн або на 9,0%.

4. Вивчення зарубіжного досвіду формування кредитної політики показав деяку схожість із правилами та процедурами складання формування політики банків України. Основною причиною стало те, що процес кредитування закордоном та в Україні має велику схожість. Головною схожістю став аналіз проведення кредитоспроможності позичальника, що є основною частиною кредитної політики. На основі практики зарубіжних країн під час фінансової кризи, метод дерегулювання може стати причиною постійної участі держави у вигляді механізму порятунку банків, які зазнають певних труднощів. Специфічною відмінністю між кредитною політикою іноземних банків країн ЄС та Північної Америки та вітчизняними банками полягає в тому, що в іноземних банках процентні ставки за кредитами значно менші, ніж у банках України.

5. З метою підвищення ефективності управління кредитною діяльністю банку АТ КБ «Приватбанк» пропонується удосконалити методику формування процесу кредитування юридичних осіб з урахуванням особливостей позичальника. Запропонована система показників оцінки заставного забезпечення при видачі кредитів дозволить оцінити перспективність формування кредитного портфеля банку АТ КБ «Приватбанк» з урахуванням фактора ризику. Для підвищення ефективності кредитної діяльності було визначено основні напрямки підвищення ефективності збуту кредитних продуктів «Приватбанк». Канали збуту кредитних послуг банку мають укладатися у певну систему, ефективність функціонування якої визначає тип її організації, її структура, підпорядкованість, характер зв'язків між підрозділами, що в цілому, відповідно за західного досвіду, має назву «організаційний дизайн».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н.Е., Вознікова Ю.М. Кредитна політика банківських установ: стратегічні аспекти та ризики / Н.Е. Аванесова, Ю.М. Вознікова // Глобальні та національні проблеми економіки. - 2015. - №8. С. - 956-961
2. Бикова О.В. Оцінка ефективності кредитної політики банку / О.В. Бикова, О.В. Марченко // Молодий вчений, 2017. - №3. – С. 586-591
3. Бучко І. Є. Скоринг як метод зниження кредитного ризику банку / І. Є. Бучко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. - 2018. - № 2. - С. 178-182.
4. Васильченко З.М. Особливості капіталізації комерційних банків України в сучасних умовах / З. М. Васильченко, Е. В. Демчишина // Финансовые услуги, 2017. - № 5. - С. 8-11
5. Волкова В. Тенденції та перспективи управління кредитною діяльністю банків / В. Волкова, Н. Волкова // Економіко-правова парадигма розвитку сучасного суспільства, 2016. - №1. – С. 36-42
6. Волошин І. І. Управління кредитним ризиком банку в умовах швидкого зростання обсягів кредитування / І. І. Волошин // Вісник Національного банку України, 2015. - № 1. - С. 36-42.
7. Голик М. Стабілізація банківської системи як шлях до подолання економічної кризи в Україні / М. Голик // Банківський та реальний сектор економіки: фінансово- економічні аспекти взаємодії та перспективи розвитку, 2015. - № С.128-130.
8. Гребенюк О.О. Аналіз ефективності фінансової рентабельності банківських установ / О.О. Гребенюк // Вісник ВНТЕУ, 2016. - №1. - URL: <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all.../158>
9. Грудзевич Я. В. Капіталізація банківської системи України на сучасному етапі / Я. В. Грудзевич, У. Я. Грудзевич // Вісник Університету банківської справи, 2016. - № 1-2. - С. 24–29

10. Дані НБУ - URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>
11. Довгань Ж. М. Менеджмент у банку [Текст] : підруч. / Ж. М. Довгань. – Тернопіль : Економічна думка, 2017. – 512 с.
12. Доценко І. О. Сутність та значення кредитної діяльності банку у сучасних умовах економічного розвитку / І. О. Доценко // Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2017. - №12. – С. 94-100
13. Дьячкова Ю.М., та ін. Удосконалення методів стабілізації банківської системи України в умовах ризикової економіки / Ю.М. Дьячкова, І.В. Швецова // Економічний вісник Донбасу, 2018. № 1(51). С. 53-58
14. Жмурко Н.В., та ін. Оцінка ресурсного потенціалу комерційних банків України в умовах фінансової кризи / Н.В. Жмурко, З.С.Милян // Науковий вісник Херсонського державного університету, 2015. - №3. – С. 115-119
15. Інструкція НБУ "Про порядок регулювання діяльності банків в Україні" (затверджена постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року № 368) - URL: <https://bank.gov.ua>.
16. Карчева Г. Т. Системний аналіз прибутковості діяльності банків України / Г. Т. Карчева // Бізнес Інформ. - 2015. - № 9. - С. 308-313.
17. Кашеєва В.Ю. Управління рентабельністю банку на основі факторного аналізу / В.Ю. Кашеєва // Науковий вісник Херсонського державного університету, 2015. - №4. – С. 56-62
18. Коваленко В. В. Діагностика кредитного ризику та його вплив на кредитну активність банків України / В. В. Коваленко, О. М. Зверяков, Д. С. Гайдукович // Фінанси України, 2016. - № 2. - С. 83-98.
19. Коваленко В. В. Достатність капіталу у забезпеченні стабільного розвитку банків України / В. В. Коваленко // Стратегічні пріоритети. - 2017. - № 2. - С. 73-80
20. Коваленко В.В. Грошово-кредитна політика та її вплив на подолання структурних дисбалансів економіки України / В.В. Коваленко // Глобальні та національні проблеми економіки, 2016. - № 12. - С. 445-449.

21. Коваленко В.В. Управління кредитним портфелем в умовах фінансової невизначеності функціонування банків/ В. В. Коваленко// Регіональна економіка та управління. – 2016. – №1(08). – С. 60-63.
22. Ковда Н.І. Капіталізація банків як чинник зростання економіки України / Н.І. Ковда // Гроші. Фінанси. Кредит, 2018. - №22. – С. 203-208
23. Коренєва О.Г. Форми забезпечення повернення банківських позик та розвиток їх використання в Україні / О.Г. Коренєва // Глобальні та національні проблеми економіки, 2018. - №2. – с. 872-890
24. Крючко Л.С. Управління кредитним портфелем комерційного банку / Л.С. Крючко, А.В. Сидоренко // Економіка і суспільство, 2017. - №13. – С. 1139-1145
25. Крючко Л.С. Управління кредитним портфелем комерційного банку / Л.С. Крючко, А.В. Сидоренко // Економіка і суспільство, 2017. - №13. – С. 1139-1145
26. Ларіонова К.Л. Достатність власного капіталу банків України в 2015-2017 роках: стан, проблеми та шляхи вирішення / К.Л. Ларіонова // Глобальні та національні проблеми економіки, 2018. - №22. – С. 810-815
27. Лисенок О. В. Оцінка достатності власного капіталу банків / О.В. Лисенок // Формування ринкових відносин в Україні, 2016. - № 1. - С. 63-67
28. Мельничук Л. Ю. Достатність капіталу як характеристика фінансової стійкості банку / Л. Ю. Мельничук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право, 2015. - № 1. - С. 43-49
29. Методика розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні із змінами і доповненнями від 31.08.2017 р. (затверджена постановою Правління Національного банку України від 2 червня 2009 року № 315) - URL: <https://bank.gov.ua>.
30. Михайляк Г. В. Кредитна політика банків та шляхи її оптимізації / Г. В. Михайляк, І. В. Михайляк // Причорноморські економічні студії, 2018. - Вип. 27(2). - С. 103-106

31. Міщенко В. І. Управління кредитним ризиком на основі вдосконалення забезпечення банківських позик / В. І. Міщенко, С. В. Міщенко // Фінансовий простір, 2015. - № 2 (18). - С. 77-84.
32. Неізнана О. В. Дослідження сучасного стану кредитування економіки України з боку банківського сектору / О. В. Неізнана К. В. , Ткачук // Ефективна економіка. 2018, № 3. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6189> (дата звернення: 22.06.2019).
33. Новікова Т. В. Управління ліквідністю банківської системи України: сучасний стан та проблеми/Антоненко О. І. Бауліна О. О. URL: <http://fkd.org.ua>.
34. Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123465.
35. Островська Н.С. Капіталізація банківської системи: сучасний стан та перспективи у трансформаційних умовах розвитку економіки України / Н.С. Островська, О.Ю. Швець // Причорноморські економічні студії, 2017. - №21. – С. 145-150
36. Офіційний інтернет-сайт Ат КБ «Приват Банк» / Фінансова звітність URL: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>
37. Офіційний сайт Національного банку України URL: <http://www.bank.gov.ua>
38. Паляничко К.О. Формування ресурсної бази комерційних банків / К.О. Паляничко // Проблеми і перспективи економіки та управління, 2015. - № 3. - С. 285-289.
39. Постанова Правління НБУ № 13 "Про запровадження коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) від 15 лютого 2018 року.
40. Примостка Л. О. Управління кредитним ризиком банків в умовах економічних дисбалансів / Л. О. Примостка // Фінанси, облік і аудит, 2017. - №2 (30). - С. 150-163.
41. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

42. Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями [Електронний ресурс] : положення, затверджене постановою Правління НБУ від 30.06.2016 № 351 / Національний банк України. - URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.

43. Про затвердження Положення про здійснення оцінки стійкості банків і банківської системи України: Постанова Національного банку України; Положення, Вимоги, Форма типового документа, Зразок від 22.12.2017 № 141 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0141500-17>

44. Проблеми забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку банківської системи та економіки: тези доповідей учасників VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. – Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2018. – 342 с.

45. Романюк. В. Що відбувається на українському ринку кредитів / В. Романюк // Асоціація фінансових інституцій. 2021. - №1. - URL: <https://afi.org.ua/articles/shcho-vidbuvaetsya-na-ukrayinskomu-rinku-mikrokreditiv>

46. Сорока А.В., Колесникова А.Р. Кредитна політика банку як основа управління кредитним ризиком / А.В. Сорока, А.Р. Колесникова // Молодий вчений. - 2017. - №4. - С. 769-775

47. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking system. URL: http://www.lw.com/upload/pubcontent/_pdf/pub3947_1.pdf.

48. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs188.pdf>.

49. Kuznetsova A., Azarenkova G. and Olefir Ie. Implementation of the “bail-in” mechanism in the banking system of Ukraine / Anzhela Kuznetsova, Galyna Azarenkova and Ievgeniia Olefir. - Banks and Bank Systems, 2017. - № 12 (3). - P. 269-282

50. Policy & Procedure Framework. World Bank. URL: <https://policies.worldbank.org/en/policies/all>

51. Credit Risk Management. Price Waterhouse. URL: <https://www.pwc.com/kh/en/risk-assurance/credit-risk-management.html>

ДОДАТОК А

ГРУПА "ПРИВАТБАНК"

Консолідований звіт про фінансовий стан станом за 30 червня 2021 року

У мільйонах українських гривень

	Прим.	30 червня 2021	31 грудня 2020
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	4	57 246	49 911
Зоборгованість банків	5	19 554	25 059
Кредити та аванси клієнтам	6	62 502	55 021
Інвестиційні цінні папери:			
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	7	93 968	100 750
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	7	102 104	119 196
- за амортизованою собівартістю	7	203	1 765
Поточні податкові активи	20	9 978	6 660
Інвестиційна нерухомість		2 918	2 933
Активи з права користування	8	1 539	1 738
Основні засоби та нематеріальні активи		5 778	5 982
Інші фінансові активи	9	2 688	3 467
Інші активи		8 841	8 901
Майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя		1 010	1 228
Активи, утримувані для продажу		18	32
ВСЬОГО АКТИВІВ		368 347	382 643
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Зоборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями	10	49	19
Кошти клієнтів	11	308 774	312 568
Зобов'язання орендаря з лізингу	23	1 655	1 844
Поточне зобов'язання з податку на прибуток	20	9	9
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	20	180	147
Інші фінансові зобов'язання	12	2 319	2 912
Резерви та нефінансові зобов'язання	13	11 438	12 087
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		324 424	329 586
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал		206 060	206 060
Емісійний дохід		23	23
Резерв переоцінки будівель		677	689
Нереалізований збиток від інвестиційних цінних паперів		(4 199)	(2 937)
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174
Резерв переоцінки валют		27	27
Накопичений дефіцит		(170 840)	(162 980)
Чисті активи, що належать акціонеру Банку		43 922	53 056
Частка неконтролюючих учасників		1	1
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		43 923	53 057
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		368 347	382 643

Затверджено до випуску та підписано 30 серпня 2021 року.

Г. Бюш

Голова Правління

Г. Ю. Самаріна

Заступник Голови Правління (з викон.)

В. В. Ярмоленко

Головний бухгалтер

ГРУПА "ПРИВАТБАНК"*Кількість імоварний звіт про фінансовий стан станом на 31 грудня 2020 року*

У мільйонах українських гривень	Прим.	31 грудня 2020	31 грудня 2019
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	8	49 911	45 894
Зоборозаність банків	7	25 059	27 118
Кредити та аванси клієнтам	8	55 021	59 544
Інвестиційні цінні папери:			
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	100 750	84 680
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	119 196	86 802
- за амортизованою собівартістю	9	1 765	875
Поточні податкові активи	22	6 660	2 257
Інвестиційна нерухомість		2 933	3 379
Активи з права користування	10	1 738	1 703
Основні засоби та нематеріальні активи	11	5 982	4 850
Інші фінансові активи	12	3 467	2 228
Інші активи	13	8 901	9 285
Майно, що перейшло у власність банку як заставодержатель		1 228	1 244
Активи, утримувані для продажу		32	-
ВСЬОГО АКТИВІВ		382 843	309 659
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Зоборозаність перед НБУ		-	7 721
Зоборозаність перед банками та іншими фінансовими організаціями		19	201
Кошти клієнтів	14	312 588	240 457
Зобов'язання орендаря з лізингу	31	1 844	1 734
Поточні зобов'язання з податку на прибуток	22	9	9
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	22	147	122
Інші фінансові зобов'язання	15	2 912	1 523
Резерви та нефінансові зобов'язання	16	12 087	3 266
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		329 586	255 833
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	17	206 080	206 080
Емісійний дохід	17	23	23
Резерв переоцінки будівель	11	689	814
Нереалізований збиток від інвестиційних цінних паперів		(2 937)	(1 274)
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174
Резерв переоцінки валют		27	27
Накопичений дефіцит		(162 980)	(162 999)
Чисті активи, що належать акціонеру Банку		53 056	54 625
Частка неконтролюючих учасників		1	1
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		53 057	54 626
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		382 843	309 659

ГРУПА "ПРИВАТБАНК"**Консолідований звіт про фінансовий стан**

У мільйонах українських гривень

	Прим.	30 червня 2020	31 грудня 2019
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	4	42 698	45 894
Заборгованість банків	5	4 566	27 118
Кредити та аванси клієнтам	6	56 250	59 544
Інвестиційні цінні папери:			
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	7	99 400	84 680
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	7	91 572	66 602
- за амортизованою собівартістю	7	900	875
Поточні податкові активи	21	6 659	2 257
Інвестиційна нерухомість		3 192	3 379
Активи з права користування		1 871	1 703
Основні засоби та нематеріальні активи		5 150	4 850
Інші фінансові активи	8	2 508	2 228
Інші активи		9 071	9 285
Майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя		1 315	1 244
ВСЬОГО АКТИВІВ		325 152	309 659
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Заборгованість перед НБУ	9	-	7 721
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями	10	370	201
Кошти клієнтів	11	267 386	240 457
Зобов'язання орендаря з лізингу	24	1 951	1 734
Поточне зобов'язання з податку на прибуток	21	5	9
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	21	122	122
Інші фінансові зобов'язання	12	2 225	1 523
Резерви та нефінансові зобов'язання	13	9 988	3 266
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		282 047	255 033
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал		206 060	206 060
Емісійний дохід		23	23
Резерв переоцінки будівель		606	614
Нереалізований збиток від інвестиційних цінних паперів		(2 367)	(1 274)
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174
Резерв переоцінки валют		27	27
Накопичений дефіцит		(173 419)	(162 999)
Чисті активи, що належать акціонеру Банку		43 104	54 625
Частка неконтролюючих учасників		1	1
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		43 105	54 626

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ПРИВАТБАНК"
Окремий звіт про фінансовий стан

У мільйонах українських гривень

	Прим.	31 грудня 2019	31 грудня 2018
АКТИВИ			
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	6	45 894	27 360
Заборгованість банків	7	27 118	-
Кредити та аванси клієнтам	8	59 544	50 140
Інвестиційні цінні папери:			
- за справедливою вартістю через прибуток чи збиток	9	84 680	86 244
- за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	9	66 602	79 299
- за амортизованою собівартістю	9	875	14 538
Поточні податкові активи		2 257	184
Інвестиції в дочірні та асоційовану компанію/інвестиції в дочірні компанії		155	30
Інвестиційна нерухомість		3 379	3 340
Активи з права користування	10	1 716	-
Основні засоби та нематеріальні активи	11	4 764	3 793
Інші фінансові активи	12	2 210	2 743
Інші активи	13	9 285	8 899
Майно, що перейшло у власність банку як заставодержателя		1 244	1 361
Активи, утримувані для продажу	14	-	117
ВСЬОГО АКТИВІВ		309 723	278 048
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Заборгованість перед НБУ	15	7 721	9 817
Заборгованість перед банками та іншими фінансовими організаціями		201	195
Кошти клієнтів	16	240 621	231 055
Зобов'язання орендаря з лізингу	32	1 748	-
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	24	121	136
Інші фінансові зобов'язання	17	1 522	2 249
Резерви та нефінансові зобов'язання	18	3 260	3 132
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		255 194	246 584
КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	19	206 060	206 060
Емісійний дохід	19	23	23
Резерв переоцінки будівель	11	614	687
Нереалізований збиток від інвестиційних цінних паперів		(1 274)	(3 303)
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174
Загальні резерви та інші фонди	19	6 850	6 211
Накопичений дефіцит		(169 918)	(190 388)
ВСЬОГО КАПІТАЛУ		54 529	31 464
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ		309 723	278 048

Затверджено на зборі акціонерів та підписано 29 квітня 2020 року.

Г. Ю. Самаріна
Голова Правління

Г. Ю. Самаріна
Заступник Голови Правління
(з питань фінансів)

В. В. Ярмоленко
Головний бухгалтер

КАПІТАЛ

Акціонерний капітал		206 060	206 060
Емісійний дохід		23	23
Резерв переоцінки приміщень	9	679	687
Неревалізований (збиток)/прибуток від інвестиційних цінних паперів		(3 484)	(3 303)
Результат від операцій з акціонером		12 174	12 174
Загальні резерви та інші фонди		6 850	6 211
Накопичений дефіцит		(175 106)	(190 388)

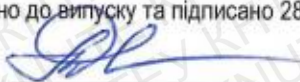
ВСЬОГО КАПІТАЛУ

47 196 31 464

ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА КАПІТАЛУ

284 312 278 048

Затверджено до випуску та підписано 28 жовтня 2019 року.

Г. Ю. Самаріна
В.о. Голови Правління

В. В. Ярмоленко
Головний бухгалтер